

**Βόρεια
Πίνδος**
Εθνικό Πάρκο

6-12
ΕΤΩΝ

Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου

ας μάθουμε...
ας παίξουμε...

παιδαγωγικές δραστηριότητες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

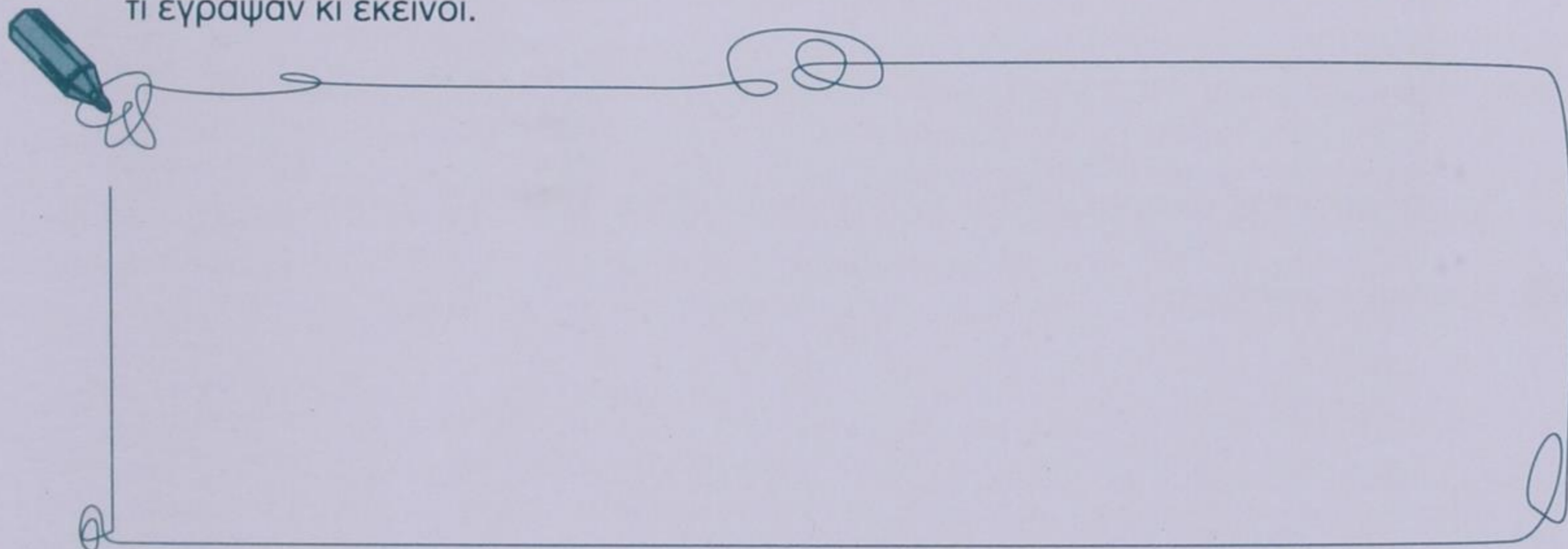
Α/Α ΤΙΤΛΟΣ ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 1 Το μεγαλύτερο χερσαίο εθνικό πάρκο της χώρας
- 2 Η θάλασσα που έγινε βουνό
- 3 Τρέχει, τρέχει το νερό...
- 4 Δένδρα και θάμνοι ...απ' τα ψηλά στα χαμηλά
- 5 Βότανα που μοσχοβολούν, βότανα που γιατρεύουν
- 6 Ένα πράμα,πραματάκι κάθεται στο χωραφάκι με το κ'τσό του ποδαράκι
- 7 Κάτοικοι διάσημοι ...αποκαλύπτονται
- 8 Ένα ζώο ...μυστηριώδες
- 9 Η τελευταία αρκούδα της Πίνδου
- 10 Ντίλι ντίλι ντίλι...
- 11 Κατασκευές πέτρινες μες στην πέτρα, στέρεες σαν την Πίνδο
- 12 Ζωγραφισμένα σπίτια, ξακουστοί μουσικοί και κινηματογραφιστές
- 13 Ένα δένδρο διαφορετικό
- 14 Ας μάθουμε... ας παίξουμε...
- 15 Χάρτες θησαυρών και ήχων

Το Μεγαλύτερο Χερσαίο Εθνικό Πάρκο της Χώρας

1

1. Υπάρχουν περιοχές στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «προστατευόμενες». Εσύ πώς αντιλαμβάνεσαι αυτή τη λέξη; Σημείωσε σχετικές λέξεις ή φράσεις που σου έρχονται στο μυαλό. Συζήτησε με τους συμμαθητές σου για να δεις τι έγραψαν κι εκείνοι.

2. Πώς φαντάζεσαι μια προστατευόμενη περιοχή; Ζωγράφισέ τη στο μπλοκ σου.

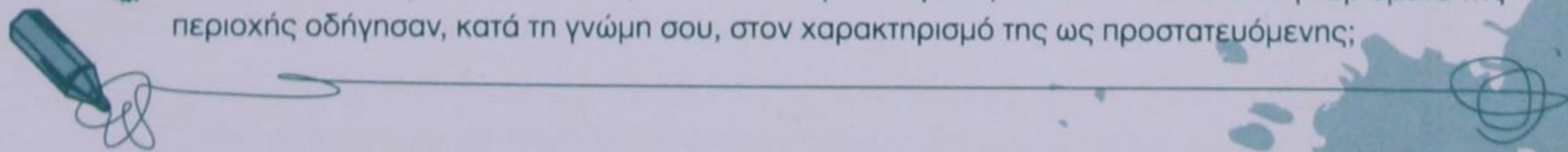
3. Διάβασε το παρακάτω κείμενο και συζήτησε με τους συμμαθητές σου τα ερωτήματα που ακολουθούν. Στη συνέχεια, γράψε την άποψη που διαμόρφωσες.

Η Βόρεια Πίνδος ορθώνει τον επιβλητικό της όγκο για να ορίσει τα σύνορα ανάμεσα στην Ήπειρο και τη Μακεδονία. Με έκταση 1.969.741 στρέμματα, το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου αποτελεί τη μεγαλύτερη χερσαία προστατευόμενη περιοχή της Ελλάδας και μία από τις πιο αξιόλογες φυσικές περιοχές της Ευρώπης. Στα όριά του περιλαμβάνονται οι Εθνικοί Δρυμοί Βίκου - Αώου και Πίνδου, ολόκληρο το Ζαγόρι, περιοχές της Κόνιτσας και του Μετσόβου, καθώς και το δυτικό τμήμα του Νομού Γρεβενών.

Πυκνά δάση δρυός, μαύρης πεύκης, ελάτης, ρόμπολου και οξιάς, βραχώδεις ορθοπλαγιές, ψηλές κορυφές, εκτεταμένα λιβάδια, ποταμοί, χείμαρροι, πηγές και αλπικές λίμνες συνθέτουν μια μεγάλη ποικιλία ενδιαιτημάτων για σπάνια και προστατευόμενα είδη φυτών και ζώων.

Στο Πάρκο έχουν καταγραφεί 291 είδη σπονδυλόζων, από τα οποία 60 είναι θηλαστικά, 186 πουλιά, 30 ερπετά, 14 αμφίβια και 17 ψάρια, ενώ ο συνολικός αριθμός ειδών χλωρίδας στη Βόρεια Πίνδο ξεπερνά τα 2.000 είδη, αρκετά από τα οποία είναι ενδημικά, σπάνια ή κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

● Εντόπισε στον χάρτη της Ελλάδας το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Ποια από τα γνωρίσματα της περιοχής οδήγησαν, κατά τη γνώμη σου, στον χαρακτηρισμό της ως προστατευόμενης;

● Μπορείς να σκεφθείς γιατί το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου είναι σημαντικό για:

την Ελλάδα;

την Ευρώπη;

4. Παρατήρησε τον χάρτη του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και γράψε:

● Σε ποιους νομούς ανήκει;

● Ποιοί είναι οι κύριοι οικισμοί που βρίσκονται μέσα στο Πάρκο και στην ευρύτερη περιοχή του;

-----

5. Συζήτησε με τους συμμαθητές σου τι θα θέλατε να μάθετε για το Εθνικό Πάρκο της Βόρειας Πίνδου και φτιάξτε έναν κατάλογο με τα ερωτήματά σας.

● **ΤΙ ΘΕΛΩ ΝΑ ΜΑΘΩ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ...**

1 -----
2 -----
3 -----
4 -----
5 -----

Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΒΟΥΝΟ

2

1. Πριν από εκατομμύρια χρόνια, η Πίνδος ήταν θάλασσα. Απολιθώματα και πετρώματα που βρίσκουν ειδικοί γεωλόγοι και παλαιοντολόγοι στα βουνά της το επιβεβαιώνουν. Διάβασε το κείμενο που ακολουθεί και συζήτησε με τους συμμαθητές σου για το πώς ήταν η ζωή στην Πίνδο την κάθε γεωλογική «εποχή».

Η φαντασία του αρχαίου Έλληνα βάφτισε με το όνομα «Τηθύ» την κόρη που γέννησε η Γη όταν έσμιξε με τον Ουρανό. Όρισε την Τηθύ αδελφή με τα Όρη και γυναίκα του Ωκεανού, από την ένωση με τον οποίο ήρθαν στον κόσμο 3.000 ποταμοί και άλλες τόσες Ωκεανίδες, νύμφες των πηγών και των λιμνών. Αιώνες αργότερα, οι επιστήμονες, γοητευμένοι από τον μύθο και τη σοφία του, επέλεξαν το ίδιο όνομα για να δηλώσουν την απέραντη θάλασσα η οποία πριν από 250 εκατομμύρια χρόνια απλωνόταν από το Ιόνιο Πέλαγος ως τη Μέση Ανατολή, καλύπτοντας με τα νερά της όλο τον ελλαδικό χώρο.

Η έρευνα αποκάλυψε ότι στον βυθό της Τηθύος συσσωρεύονταν σταδιακά ιζήματα από όστρακα και κελύφη θαλάσσιων οργανισμών. Από αυτά, αλλά και από εκρήξεις υδροποιημένων πετρωμάτων στο εσωτερικό της γης, αναδύθηκε, πριν από 140 εκατομμύρια έτη περίπου, η Πελαγονική οροσειρά, που περιελάμβανε και τη Μακεδονία. Η Πίνδος εκείνη την εποχή ήταν ακόμα ένα βαθύ αυλάκι και για τον λόγο αυτό άργησε να γεμίσει με ιζήματα, μια διαδικασία που ολοκληρώθηκε πριν από περίπου 105 εκατομμύρια έτη. Οι διαδικασίες συνεχίζονταν και πριν από 65-68 εκατομμύρια χρόνια περίπου, ασβεστόλιθος επικάθισε σε «υποβρύχια» βουνά τα οποία αναδύθηκαν στην επιφάνεια. Με το πέρασμα του χρόνου και καθώς ο βυθός της Τηθύος γινόταν σταδιακά ρηχότερος, νέα βουνά συνέχισαν να «αναδύονται» και νέα πετρώματα να εμφανίζονται στην επιφάνεια. Στο μεταξύ, ο βυθός συνέχιζε να γεμίζει από πηλό και άμμο, τα οποία στερεοποιήθηκαν για να σχηματίσουν τον φλύσχη, ενώ 60 εκατομμύρια χρόνια πριν, μετακινήθηκαν και οι τεκτονικές πλάκες της επιφάνειας της Γης, αφήνοντας ένα κενό ανάμεσά τους, το οποίο γέμισε με λάσπες και χώματα. Τα συσσωρευμένα ιζήματα και οι πανίσχυρες ανοδικές ωθήσεις τους προκάλεσαν τελικά τον σχηματισμό της οροσειράς της Πίνδου πριν από 35 εκατομμύρια χρόνια.

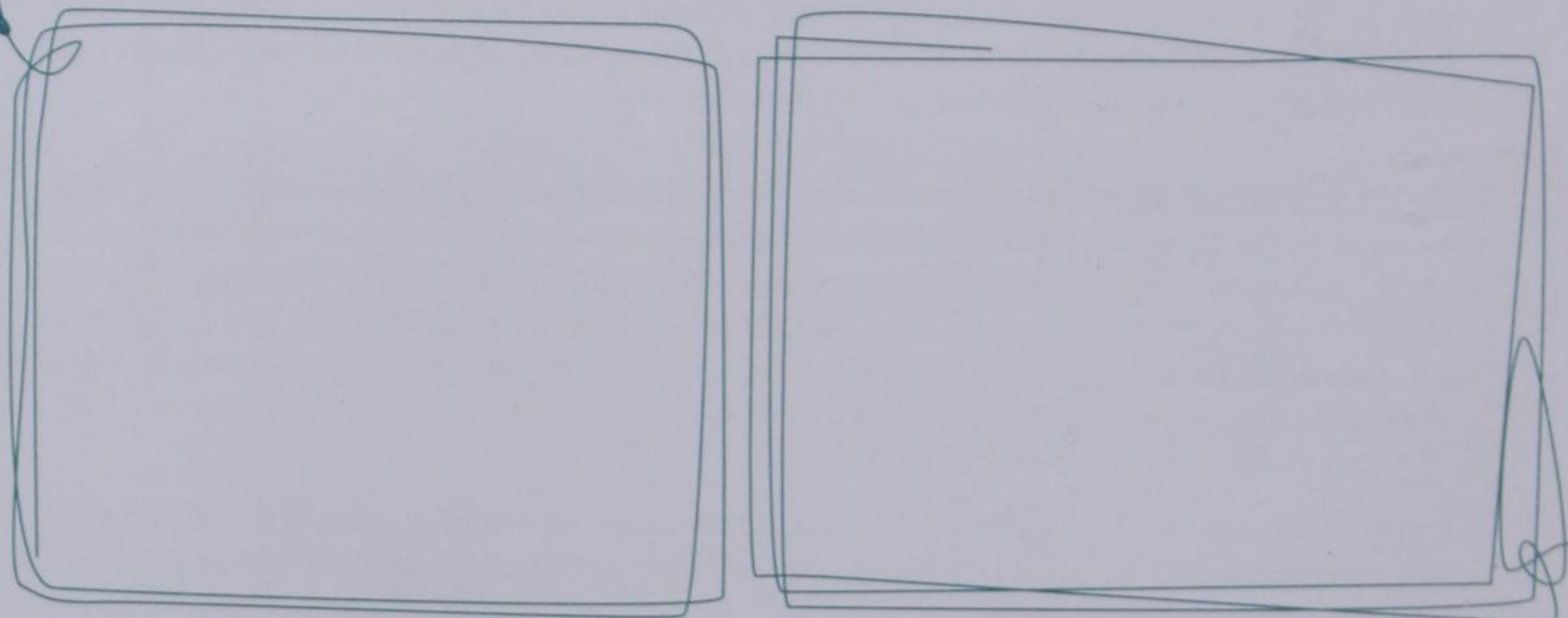
Οι διαδικασίες μεταμόρφωσης της γης συνεχίζονταν και περίπου 18 εκατομμύρια χρόνια πριν, το τοπίο είχε πια διαμορφωθεί με βουνά και λίμνες. Μέσα στα τελευταία 5 εκατομμύρια χρόνια άρχισαν να ρέουν και οι ποταμοί ανάμεσα στα βουνά, βασική προϋπόθεση για την εμφάνιση των ζωντανών οργανισμών. Τελικά, η Ελλάδα πήρε τη σημερινή της μορφή μετά την εποχή των παγετώνων, μόλις λίγες χιλιάδες χρόνια πριν.

2. Η φύση εμπνεύστηκε και δημιούργησε στη γη της Βόρειας Πίνδου γλυπτά ιδιαίτερης ομορφιάς, όπως το πέτρινο δάσος στη θέση Οξιά πάνω από το Μονοδένδρι, το φαράγγι του Βίκου, τους κατακόρυφους βράχους στο γεφύρι της Πορτίτσας. Ανακάλυψέ τα με τους συμμαθητές σου, με τη βοήθεια του Διαδικτύου και άλλων πηγών. Επιλέξτε τα πιο εντυπωσιακά και φτιάξτε ένα κολάζ φωτογραφιών για την τάξη σας.

● Αν έχετε τη δυνατότητα να επισκεφθείτε την περιοχή, δημιουργήστε τα δικά σας γλυπτά και αποτυπώστε τα φωτογραφικά. Επιστρέφοντας στην τάξη, φτιάξτε μια έκθεση με τα γλυπτά που σμίλεψε η φύση στη Βόρεια Πίνδο και με τα δικά σας γλυπτά.

3. Εντυπωσιακό στοιχείο του Εθνικού Πάρκου είναι τα φαράγγια και οι χαράδρες. Γνωρίζεις ότι το φαράγγι του Βίκου αναφέρεται στο Βιβλίο Γκίνες του 1997, ως το βαθύτερο και στενότερο φαράγγι του κόσμου, με βάθος 900 μέτρα και άνοιγμα που ποικίλει από 100 έως 1.100 μέτρα; Ποια άλλα φαράγγια και ποιες χαράδρες σχηματίζονται στο Εθνικό Πάρκο;

ΦΑΡΑΓΓΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΔΡΕΣ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΙΝΔΟ

4. Σύμφωνα με μια ιστορία που διηγούνται σαν παραμύθι οι Σαρακατσαναίοι που έβοσκαν τα κοπάδια τους στα ορεινά λιβάδια του Πάπιγκου, στις Δρακόλιμνες του Σμόλικα και της Τύμφης ζούσαν δύο δράκοι. Ζώντας απέναντι και έχοντας μεγάλη έχθρα μεταξύ τους, μάλωναν συνεχώς. Ο δράκος της Τύμφης πετούσε στον αντίπαλό του γιγάντια κούτσουρα και κλαδιά, ενώ ο δράκος του Σμόλικα πετούσε στον δράκο της Τύμφης άσπρα λιθάρια. Έτσι εξηγείται, σύμφωνα με τους ντόπιους, το γεγονός ότι οι κορυφές της Τύμφης είναι γυμνές από δένδρα, αφού ο δράκος τα ξερίζωσε όλα και τα πέταξε στον αντίπαλό του. Κάποια από τα κούτσουρα εκείνα που πέταξε ο δράκος της Τύμφης σε αυτόν του Σμόλικα φαίνονται ακόμη στις πλαγιές κοντά στη λίμνη, όπου επιβίωσαν ως αιωνόβια πεύκα. Στην πραγματικότητα, οι Δρακόλιμνες είναι οι νοτιότερες ορεινές λίμνες της Ευρώπης που έχουν απομείνει από την εποχή των παγετώνων. Κατέγραψε και άλλους μύθους που σχετίζονται με τις Δρακόλιμνες και παρουσίασέ τους στους συμμαθητές σου. Μπορείς να οργανώσεις μια μικρή έρευνα και να ρωτήσεις για την ιστορία που ξέρουν και αφηγούνται άνθρωποι που κατάγονται από την περιοχή.

- Στις Δρακόλιμνες ζει το δρακάκι ή αλλιώς αλπικός τρίτωνας, απομεινάρι από την εποχή των παγετώνων. Μπορείς να φανταστείς πώς ήταν η Βόρεια Πίνδος εκείνη την εποχή;

ΤΡΕΧΕΙ, ΤΡΕΧΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...

3

1. Η Βόρεια Πίνδος φημίζεται για τα καθαρά ποτάμια της. Ως παράδειγμα, ο Βοϊδομάτης χαρακτηρίζεται από τους καθαρότερους ποταμούς της Ευρώπης. Με την ομάδα σου συγκέντρωσε στοιχεία για το νερό του ποταμού που επιλέξατε να επισκεφθείτε. Εξετάστε την ποιότητά του:

ΜΕ ΤΙΣ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

ΒΛΕΠΩ

Είναι διαυγές;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΜΥΡΙΖΩ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΟΣΜΗ

ΔΥΣΑΡΕΣΤΗ ΟΣΜΗ

ΑΟΣΜΟ

ΕΚΤΙΜΩ ΤΗ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΦΗ

ΠΑΓΩΜΕΝΟ

ΔΡΟΣΕΡΟ

ΖΕΣΤΟ

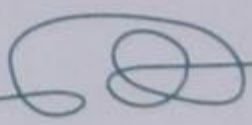
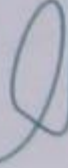
2. Ανακάλυψε πόσο καθαρό είναι το ποτάμι, με βάση τους οργανισμούς που ζουν σε αυτό. Με την ομάδα σου επιλέξτε τη θέση από όπου θέλετε να πάρετε δείγμα. Ανακατέψτε τον βυθό με ένα ξύλο και σύρετε την απόχνη σας για ένα μέτρο αντίθετα με τη φορά του νερού. Συλλέξτε το δείγμα και αδειάστε το σε ένα πλαστικό δοχείο. Ξεχωρίστε τους οργανισμούς που παγιδεύτηκαν στην απόχνη και ταξινομήστε τους στην παγοθήκη. Χρησιμοποιήστε μεγεθυντικό φακό και με βοήθό τον οδηγό αναγνώρισης, προσδιορίστε τους οργανισμούς που συλλέξατε. Με βάση τον πίνακα των οργανισμών που υποδηλώνουν τον βαθμό ρύπανσης του νερού, αξιολογήστε την ποιότητά του και γράψτε τις παρατηρήσεις σας. Παρουσιάστε τα αποτελέσματα στην τάξη.

ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ...

3. Πηγή ζωής, αγαθό αναντικατάστατο, το νερό οδήγησε στη δημιουργία μοναδικών κατασκευών, όπως τα γεφύρια, οι νερόμυλοι, οι νεροτριβές, τα νεροπρίονα, οι βρύσες, τα πηγάδια και οι στέρνες. Χωριστείτε σε δύο ομάδες: η μία ομάδα αναλαμβάνει να συλλέξει στοιχεία για τους νερόμυλους και τις νεροτριβές στη Βόρεια Πίνδο και η άλλη για τις βρύσες και τις στέρνες (π.χ. από το Διαδίκτυο, από τη βιβλιοθήκη και τα στελέχη του Φορέα Διαχείρισης) αλλά και μαρτυρίες από κατοίκους της περιοχής (εφόσον υπάρχει η δυνατότητα επίσκεψης).

4. «Από πού είσαι ποταμάκι; Από κείνο το βουνό...». Συζήτησε με τους συμμαθητές σου ποιοι είναι οι ποταμοί στο Εθνικό Πάρκο, από πού πηγάζουν και πού χύνονται.

ΟΝΟΜΑ ΠΟΤΑΜΟΥ	ΠΗΓΑΖΕΙ...	ΕΚΒΑΛΛΕΙ...
		
		

● Γνωρίζεις από πού έρχεται το νερό που πίνουμε στο σπίτι μας;

-----

5. «Κίνησε η Γερακίνα για νερό...». Ψάξτε, βρείτε, ακούστε, τραγουδήστε, χορέψτε και χαρείτε με τραγούδια που έχουν σχέση με το νερό.

6. Χωριστείτε ανά δύο και παίξτε το παιχνίδι «Θέλω νερό... στο πιο πάνω σκαλοπάτι, θέλω νερό... μπες στο πηγάδι για να πιεις». Το παιχνίδι παίζεται ως εξής: το ένα παιδί σταυρώνει τα δάχτυλά του και κάνει ένα άνοιγμα με τις χούφτες του σαν πηγάδι, το άλλο, αφού «ανέβει» με τα δάχτυλά του τα «σκαλοπάτια» που σχηματίζουν τα σταυρωμένα δάχτυλα του άλλου παιδιού, πρέπει να προλάβει να βάλει και να βγάλει το χέρι του από το άνοιγμα του πηγαδιού πριν το πρώτο σφίξει τα χέρια του και το πιάσει. Καλή διασκέδαση!

ΔΕΝΔΡΑ ΚΑΙ ΘΑΜΝΟΙ ... ΑΠ' ΤΑ ΨΗΛΑ ΣΤΑ ΧΑΜΗΛΑ

4

1. Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες «ειδικών ερευνητών» για τα φυτά της Βόρειας Πίνδου. Η μία ομάδα εργάζεται στα χαμηλά υψόμετρα (400 - 700 μέτρα), η δεύτερη στα 700 - 1.000 μέτρα, η τρίτη στα 1.000 - 1.600 μέτρα και η τέταρτη από τα 1.600 μέτρα και πάνω. Δώστε όνομα στην ομάδα σας και περιηγηθείτε (είτε εικονικά, είτε στην πραγματικότητα) στην περιοχή που διαλέξατε. Καταγράψτε στον πίνακα που ακολουθεί, τα δένδρα και τους θάμνους που χαρακτηρίζουν την περιοχή σας. Αν την επισκεφθείτε στην πραγματικότητα, συλλέξτε μικρά κλαδιά με φύλλα και καρπούς για να συνθέσετε στην τάξη σας ένα φυτολόγιο.

ΟΝΟΜΑ ΟΜΑΔΑΣ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ
--------------	----------	----------------------

-----	-----	-----
ΔΕΝΔΡΑ		ΘΑΜΝΟΙ
-----		-----
-----		-----
-----		-----
-----		-----
-----		-----
-----		-----

● Επιστροφή στην τάξη! Η κάθε ομάδα να παρουσιάσει τα κύρια φυτά που κατέγραψε. Υπάρχουν κοινά φυτά μεταξύ των ομάδων; Γιατί συμβαίνει αυτό; Ποιο φυτό χαρακτηρίζει την κάθε ζώνη;

ΥΨΟΜΕΤΡΟ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΦΥΤΟ
400 - 700	
700 - 1.000	
1.000 - 1.600	
1.600 και πάνω	

● Αν έχετε συλλέξει φυτά, ώρα να δημιουργήσετε ένα γιγάντιο φυτολόγιο, ένα έργο τέχνης με υλικά της φύσης. Απλώστε στο πάτωμα ένα μεγάλο ρολό χαρτόνι. Διπλώστε τη μία του άκρη και με τη βοήθεια κόλλας ή/και συρραπτικού μηχανήματος δημιουργήστε μια θήκη για να περάσετε το σκοινί με το οποίο θα κρεμάσετε το φυτολόγιό σας. Στη συνέχεια, χωρίστε το χαρτόνι σε τέσσερα μέρη και σε καθένα από αυτά κολλήστε τα δείγματα που συλλέξατε ως ομάδα, με τη δική σας εικαστική ματιά. Στο τέλος, κρεμάστε το φυτολόγιό σας ψηλά στον τοίχο.

2. Αν λύσεις σωστά την ακροστοιχίδα θα βρεις το όνομα ενός χαρακτηριστικού δένδρου που φυτρώνει στα μεγάλα υψόμετρα του Εθνικού Πάρκου.

A _ _ _ _ _

B _ _ _ _ _

Γ _ _ _ _ _

Δ _ _ _ _ _

Ε _ _ _ _ _

Ζ _ _ _ _ _

Η _ _ _ _ _

- α. Η Μονή Αγίου Ιωάννη ... ανάμεσα στο Καπέσοβο και το Τσεπέλοβο.
- β. Χαρακτηριστικά πετρώματα της Βόρειας Πίνδου που το όνομά τους θυμίζει φίδι.
- γ. Αυτό το χρώμα έχει στο όνομά της η πεύκη που φυτρώνει στα δάση της Βάλια Κάλντα.
- δ. Από αυτό το υλικό φτιάχνονται τα σπίτια στο Ζαγόρι.
- ε. Πενήντα δύο είδη αυτού του φυτού έχουν καταγραφεί στο Εθνικό Πάρκο.
- ζ. Τον συνάντησε η Κοκκίνοσκουφίτσα στο δάσος...
- η. Το όνομά της θυμίζει δένδρο. Από τη θέση αυτή, η θέα στο φαράγγι του Βίκου είναι μαγευτική.

3. Επισκεφθείτε ένα μικρό ξέφωτο στο δάσος και για λίγα λεπτά εξερευνήστε το. Μαζέψτε μερικά δείγματα (π.χ. μικρά κλαδιά με φύλλα, λουλούδια, βελανίδια) από χαρακτηριστικά δένδρα και θάμνους της περιοχής και αναγνωρίστε τα. Στη συνέχεια, χαράξτε μια γραμμή στο έδαφος και τοποθετήστε κατά μήκος της τα δείγματα που συλλέξατε. Ορίστε αρχηγό, οι υπόλοιποι χωριστείτε σε δύο ομάδες και σχηματίστε δύο σειρές, η μία απέναντι από την άλλη, σε απόσταση 5 μέτρων από τη γραμμή. Η κάθε ομάδα αριθμεί τα μέλη της (π.χ. ο Γιώργος είναι το Νο1, η Άννα το Νο2 κ.λπ.). Ο αρχηγός στέκεται στο ύψος της γραμμής και όταν οι ομάδες είναι έτοιμες, φωνάζει το όνομα του δένδρου ή του θάμνου ενός δείγματος και ένα νούμερο π.χ. «Είμαι η βελανιδιά και έχω το νούμερο 3». Τα παιδιά από τις δύο ομάδες που έχουν το Νο3 τρέχουν προς τη γραμμή προσπαθώντας να βρουν το κλαδί της βελανιδιάς. Όποιος το βρει και το αρπάξει νικά και κερδίζει δύο πόντους για την ομάδα του. Όταν κάποιος σπκώσει λάθος κλαδί, η ομάδα του χάνει δύο πόντους.

4. Παρατήρησε προσεκτικά για 30 δευτερόλεπτα τα δέκα αντικείμενα που είναι κρυμμένα κάτω από το μαντήλι. Έχεις πέντε λεπτά να περιηγηθείς στην περιοχή και να μαζέψεις όσα περισσότερα από τα αντικείμενα μπορείς. Προσοχή, μην τα δουν οι συμμαθητές σου! Κερδίζει αυτός που θα θυμηθεί και θα συλλέξει τα περισσότερα.

● Ποια μυρωδιά σου άρεσε περισσότερο; Τι σου θυμίζει;

● Ποια σου άρεσε λιγότερο; Τι σου θυμίζει;

● Ποιο βότανο σου είναι πιο γνωστό;

● Υπάρχει κάποιο βότανο που δεν γνώριζες;

● Η οικογένειά σου χρησιμοποιεί/συλλέγει βότανα για θεραπευτικούς σκοπούς; Αν ναι, ποια;

● Αναζήτησε κάποια οικογενειακή συνταγή με βότανα και μοιράσου τη με τους συμμαθητές σου.

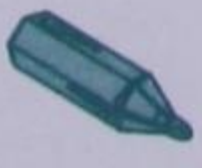
ΣΥΝΤΑΓΗ

ΕΝΑ ΠΡ'ΑΜΑ, ΠΡ'ΑΜΑΤΑΚΙ ΚΑΘΕΤΑΙ ΣΤΟ ΧΟΡ'ΑΦΑΚΙ ΜΕ ΤΟ Κ'ΤΣΟ ΤΟΥ ΠΟΔΑΡ'ΑΚΙ...

1. Η αλεποπορδή, η βοϊδόγλωσσα, το αυγομηλάκι, το ζουρλομανίταρο, το κουρκουμέλι και άλλα πολλά μανιτάρια της Βόρειας Πίνδου ...κρύφθηκαν! Ανακάλυψέ τα και γέμισε το καλάθι σου...

A	P	T	K	A	E	I	O	K	A	Γ	I	Ω	P	Γ	I	T	I	K	O
Λ	Υ	B	A	Σ	I	Λ	I	K	O	Δ	B	X	H	Σ	I	E	Σ	K	Λ
E	Δ	Γ	Λ	Π	Z	E	P	Π	A	Δ	Υ	P	O	Π	A	Λ	A	K	I
Π	M	A	O	Σ	I	O	E	Ξ	T	N	Φ	K	Z	T	Ψ	Ω	M	O	N
O	A	Λ	Γ	M	Ω	Π	T	E	Ω	P	Θ	N	O	Ω	Φ	Π	Γ	Υ	M
Π	Φ	A	E	I	H	T	E	X	P	Θ	E	A	Υ	Σ	T	E	T	M	Θ
O	T	T	P	E	Δ	Λ	X	P	Z	B	I	N	P	Ψ	P	P	Υ	A	Υ
P	I	Σ	A	I	Ξ	B	A	Δ	I	E	Ω	A	Λ	I	P	Δ	Υ	P	Ξ
Δ	E	I	K	A	T	T	Δ	K	Σ	T	T	Θ	O	Υ	Σ	I	Π	I	K
H	Z	Δ	I	E	P	P	Υ	E	I	T	H	X	M	T	Θ	K	P	T	I
A	Δ	A	P	Υ	Π	N	Γ	B	Z	Ψ	E	Σ	A	Γ	A	O	O	H	O
K	T	M	H	N	Ψ	Φ	A	Δ	Σ	E	T	Υ	N	O	N	M	B	Σ	H
K	P	A	T	H	P	I	Σ	K	O	Σ	Γ	Σ	I	X	A	A	E	B	T
P	O	T	Σ	Δ	I	P	I	Π	I	Π	P	Υ	T	T	T	N	I	K	Δ
T	Υ	Δ	H	Σ	Ω	N	E	P	A	N	T	Z	A	K	I	I	O	Λ	I
Υ	Φ	X	K	Φ	B	E	I	P	Π	K	Γ	O	P	Γ	T	T	B	M	Σ
H	A	Δ	P	A	X	T	I	T	H	Σ	Σ	Φ	O	P	H	A	Ψ	Λ	K
Ξ	H	Δ	Υ	B	O	I	Δ	O	Γ	Λ	Ω	Σ	Σ	A	Σ	P	Ω	Υ	A
K	Z	A	P	K	A	Δ	I	Σ	I	O	A	Σ	Δ	Γ	Θ	O	T	M	P
K	O	Υ	P	K	O	Υ	M	E	Λ	I	B	A	Γ	K	A	Θ	A	K	I

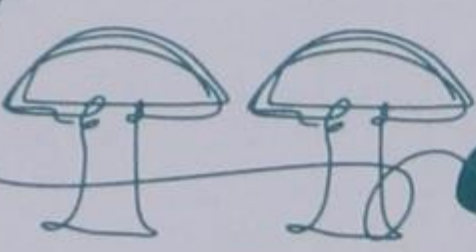
Αγιωργίτικο, Αγκαθάκι, Αδραχτίτης, Αλεποπορδή, Αρνάκι, Αυγομηλάκι, Βασιλικό, Βοϊδόγλωσσα, Γαλατσίδα, Ζαρκαδίσιο, Ζουρλομανίταρο, Θανατίτης, Ίσκα, Καλογεράκι, Κανθαρίσκος, Κουμαρίτης, Κουρκουμέλι, Κρατηρίσκος, Νεραντζάκι, Ξωθιά, Περδικομανίταρο, Πιπερίτης, Πρόβειο, Ροπαλάκι, Τρούφα

Μια παροιμία λέει «Όλα τα μανιτάρια τρώγονται, μερικά όμως μόνο μια φορά!». Ποια από τα μανιτάρια που βρήκες τρώγονται (είναι δηλαδή εδώδιμα) και ποια είναι δηλητηριώδη; Ψάξε με τους συμμαθητές σου (π.χ. στο Διαδίκτυο) και συμπλήρωσε τον πίνακα που ακολουθεί. Για να αναγνωρίσεις τα μανιτάρια χρησιμοποίησε τον πίνακα με το κοινό και το επιστημονικό τους όνομα:

ΛΑΪΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΕΠΙΣΗΜΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ
Αγιωργίτικο ή Μοσχομανίταρο	Καλοκύβη η μακρύποδη	<i>Calocybe gambosa</i>
Αγκαθάκι	Ύδνο το κυρτό	<i>Hydnum repandum</i>
Αδραχίτης ή Ζαρκαδίσιο ή Περδικομανίταρο	Μακρολεπιότα η ψηλή	<i>Macrolepiota procera</i>
Αλεποπορδή	Λυκόπερδο	<i>Lycoperdum spp.</i>
Αρνάκι	Ερίκιο το σκαντζοχοίρινο	<i>Hericium erinaceus</i>
Αυγομηλάκι	Αμανίτης του Καίσαρα	<i>Amanita caesarea</i>
Βασιλικό	Βωλίτης ο φαγώσιμος	<i>Boletus edulis</i>
Βοϊδόγλωσσα	Φιστουλίνα η ηπατική	<i>Fistulina hepatica</i>
Ζουρλομανίταρο	Αμανίτης ο μυγοκτόνος	<i>Amanita muscaria</i>
Θανατίτης ή Ξωθιά	Αμανίτης ο πάνθηρας	<i>Amanita pantherina</i>
Ίσκα	Φόμης ο εύφλεκτος	<i>Fomes fomentarius</i>
Καλογεράκι	Βωλίτης ο χαλκόχρωμος	<i>Boletus aereus</i>
Κουμαρίτης	Λακτάριος ο νόστιμος	<i>Lactarius deliciosus</i>
Μαύρη τρομπέτα	Κρατηρίσκος ή «Κέρας της Αμάθειας»	<i>Craterellus cornucopioides</i>
Νεραντζάκι	Κανθαρίσκος ο φαγώσιμος	<i>Cantharellus cibarius</i>
Πιπερίτης ή Γαλατσίδα	Λακτάριος ο πιπεράτος	<i>Lactarius piperatus</i>
Πρόβειο ή Κουρκουμέλι	Αγαρικό το πεδινό	<i>Agaricus campestris</i>
Ροπαλάκι ή ρόπαλο του Ηρακλή	Κλαβαριάδελφος ο γουδοχερόμορφος	<i>Cavariadelphus pistillaris</i>
Τρούφα	Τρούφα	<i>Tuber spp.</i>

ΤΑ ΜΑΝΙΤΑΡΙΑ ΜΟΥ...

Εδώδιμα

Δηλητηριώδη

Με οδηγό το όνομα και με σύμβουλο τη φαντασία σου, ζωγράφισε στο μπλοκ σου ή κατασκεύασε με πλαστελίνη: το ροπαλάκι, το καλογεράκι, τον αδραχίτη, το αγκαθάκι και το ζουρλομανίταρο. Σύγκρινε τις ζωγραφιές ή τις κατασκευές σου με τις πραγματικές εικόνες των μανιταριών.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΙ ... ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ

7

1. Ώρα για παιχνίδι. Έχεις πέντε λεπτά να γνωρίσεις καλύτερα τους συμμαθητές σου και να ανακαλύψεις ποιος «μοιάζει» περισσότερο με το μυστηριώδες μεγάλο ζώο που ζούσε στο παρελθόν και ίσως ζει ακόμη και σήμερα στη Βόρεια Πίνδο.

2. Άκουσε προσεκτικά την αφήγηση για τα ζώα του Εθνικού Πάρκου. Βρες τις απαντήσεις και θα ανακαλύψεις κάποια από αυτά:

- Στη Λιλιπούπολη, κουβαλάει έναν ξύλινο μπουφέ: _____
- Αν και δύσκολα τον παρατηρεί ανθρώπου μάτι, είναι το μεγαλύτερο αιλουροειδές της Ευρώπης: _____
- Έχει φτερά, αλλά είναι θηλαστικό: _____
- Το δηλητήριό του είναι επικίνδυνο: _____
- Στην Πίνδο, τον λένε και «άλογο του κούκου»: _____
- Αυτό το πουλί είναι σύμβολο του Εθνικού Δρυμού Βίκου - Αώου: _____
- Χειμώνα, καλοκαίρι κουβαλάνε στη ράχη τους τα σπίτια τους: _____
- Τον λένε αλλιώς δρακάκι: _____
- Ζει στον ποταμό Αώο και πουθενά αλλού στον κόσμο: _____
- Αν είσαι προσεκτικός, θα τον ακούσεις να «ψέλνει» στα ορεινά βοσκοτόπια: _____
- Το όνομά του θυμίζει ελάφι, αλλά ελάφι δεν είναι: _____
- Οκτώ είδη υπάρχουν στο Εθνικό Πάρκο και είναι όλοι συγγενείς του ...Γούντι του τρυποκάρυδου: _____
- Πετάει όταν είναι από χαρτί, αλλά εδώ σέρνεται στο χώμα: _____
- Είναι το πιο γρήγορο γεράκι του κόσμου: _____
- Είναι εξαιρετική κολυμβήτρια και της αρέσουν τα πεντακάθαρα νερά: _____

3. Φαντάσου ότι είσαι ένα από τα αρπακτικά πουλιά που ζουν στη Βόρεια Πίνδο. Ποιο θα ήθελες να είσαι και γιατί; Περιγράψε μια μέρα της ζωής σου ως αρπακτικό πουλί.

4. Ο ασπροπάρης (ένα είδος γύπα), ο χρυσαετός (το πιο εμβληματικό αρπακτικό του Εθνικού Πάρκου) και το κερκινέζι (ένα μικρό γεράκι) είναι ορισμένα από τα αρπακτικά πουλιά του Πάρκου. Ώρα για παιχνίδι! Χωρισθείτε σε τρεις ομάδες. Λίγα παιδιά θα είναι οι ασπροπάρηδες, περισσότερα οι χρυσαετοί και ακόμη περισσότερα τα κερκινέζια. Στην ομάδα σας διαβάστε την κάρτα με την ταυτότητα του πουλιού που αντιπροσωπεύετε και κολλήστε στη μπλούζα σας το σχετικό καρτελάκι. Σχεδιάστε στην αυλή έναν μεγάλο κύκλο. Τα παιδιά - αρπακτικά πουλιά μπορείτε να τρέχετε μέσα στον κύκλο. Τρία παιδιά είστε οι «κυνηγοί» των αρπακτικών και στέκεστε στην άκρη του κύκλου. Μοιραστείτε τις κάρτες με τις απειλές. Ο κάθε κυνηγός διαβάζει με τη σειρά μια κάρτα, αναφέροντας το αρπακτικό που αφορά η απειλή π.χ. «Κερκινέζι: τα λιβάδια όπου τρέφεστε με ακρίδες χτίζονται, η τροφή σας λιγοστεύει». Στη συνέχεια, προσπαθεί να πιάσει το αντίστοιχο παιδί - αρπακτικό. Όταν το πιάσει, του δίνει την κάρτα και αυτό βγαίνει από το παιχνίδι. Παίξτε μέχρι να τελειώσουν οι κάρτες. Τα παιδιά - αρπακτικά που μείνате στον κύκλο προτείνετε λύσεις για κάθε απειλή που επηρέασε τους φίλους σας, ώστε να τους φέρετε πίσω στο παιχνίδι.

5. Ο ασπροπάρης είναι από τα πιο έξυπνα πουλιά του Πλανήτη, όχι μόνο επειδή είναι από τα πρώτα είδη στον κόσμο που χρησιμοποιεί εργαλεία, αλλά και γιατί είναι το μόνο πουλί που «διδάσκει» το κόλπο αυτό σε άλλα άτομα του ίδιου είδους, δηλαδή πώς να επιλέγουν τις κατάλληλες πέτρες και πώς να τις χρησιμοποιούν για να σπάσουν αυγά στρουθοκαμήλου στην Αφρική όπου ξεχειμωνιάζουν! Δες τις κάρτες. Τα κομμάτια της ιστορίας μπερδεύτηκαν. Βάλτες στη σωστή σειρά.

6. Η καφέ αρκούδα, το αγριόγιδο, ο λύκος και το ζαρκάδι είναι τα πιο μεγάλα θηλαστικά που ζουν στο Εθνικό Πάρκο. Ώρα να τα γνωρίσετε, παίζοντας. Ορίστε αρχηγό, χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και καθίστε σε κύκλο. Ο αρχηγός ανακατεύει τις κάρτες του παιχνιδιού και τις μοιράζει (από μία ή περισσότερες σε κάθε παιδί). Το παιχνίδι ξεκινά! Δες τις δικές σου κάρτες και αυτές των άλλων παιδιών της ομάδας σου. Αποφασίστε στην ομάδα τις κάρτες ποιου ζώου θέλετε να συλλέξετε. Όταν είστε όλοι έτοιμοι, ο αρχηγός φωνάζει «Αλλάζουμε». Τότε μπορείτε να αλλάξετε τις κάρτες σας, δίνοντας κλειστή μια κάρτα στην ομάδα που κάθεται στα δεξιά σας. Επαναλάβετε τη διαδικασία μέχρι όλες οι ομάδες να συγκεντρώσουν όλες τις κάρτες που περιγράφουν το ζώο που επέλεξαν. Κερδίζει η ομάδα που θα τις συγκεντρώσει πρώτη.

7. Ένωσε τις τελίτσες στις καρτέλες για να αποκαλύψεις κάποια από τα ζώα που έχουν κάνει τη Βόρεια Πίνδο ξακουστή. Ποια ζώα είναι αυτά;

- Ζωγράφισε με δαχτυλομπογιές τη δική σου καφέ αρκούδα.
- Διάλεξε το αγαπημένο σου ζώο και φτιάξε τη μάσκα του.

ΕΝΑ ΖΩΟ ... ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ

1. Παλιές ιστορίες μιλούν για παράξενα ζώα που όσο πιο ακριβοθώρητα γίνονται, τόσο περισσότερο πλάθουν ιστορίες στο μυαλό των ανθρώπων. Παλιές φωτογραφίες, χειρόγραφα, θρύλοι, ακόμη και κάποιο παράξενο ίχνος στο χιόνι, εξάπτουν τη φαντασία για τα πλάσματα που ζουν στα βουνά της Πίνδου.

Φαντάσου ότι είσαι μέλος μιας ερευνητικής ομάδας που ψάχνει ένα μυστηριώδες ζώο που κάποτε έζησε, και ίσως ακόμη ζει, καλά κρυμμένο από τα μάτια των ανθρώπων, στα βουνά. Μετά από πολλούς μήνες έρευνας στα βουνά, τα μέλη της ομάδας συγκεντρώνουν τις πληροφορίες που χρειάζονται και αποφασίζουν να προσπαθήσουν να δώσουν σε αυτό το παράξενο πλάσμα μορφή, ζωγραφίζοντάς το. Για να δούμε λοιπόν! Πάρε χαρτί και μολύβι και φτιάξε τη δική σου ζωγραφιά.

Οι ηλικιωμένοι κτηνοτρόφοι του φαραγγιού του Βίκου μιλούν ακόμη και σήμερα για ένα μεγάλο ζώο που έχουν να το δουν καιρό αλλά το θυμούνται καλά...

- Όταν στέκεται έχει ύψος πάνω από ένα μέτρο.
- Ζει σε απότομους γκρεμούς και επισκέπτεται βουνοπλαγιές και κοιλάδες, αναζητώντας τροφή.
- Φτιάχνει μια τεράστια φωλιά σε κοιλότητες βράχων, την οποία στρώνει με μαλλί.
- Όταν πετά και τύχει να περάσει από πάνω σου, η τεράστια σκιά του σου προκαλεί δέος, αφού οι φτερούγες του ξεπερνάνε σε μήκος τα 2,50 μέτρα.
- Οι φτερούγες του είναι μακριές και στενές και όταν πετά και αερογλιστρά είναι σχεδόν επίπεδες.
- Η ουρά του είναι μακριά, μακρύτερη από το πλάτος των φτερούγων και σφηνοειδής σαν ρόμβος.
- Το πάνω μέρος του είναι σκούρο μολυβί.
- Το κάτω μέρος του σώματός του είναι μπεζ, καστανό ή κόκκινο, χρώμα που αποκτά γιατί τρίβει το σώμα του σε κόκκινα βράχια.
- Το ράμφος του δεν είναι πάρα πολύ γαμψό.
- Τα μάτια του είναι κόκκινα και μια μαύρη ταινία ξεκινά από το μάτι του και φθάνει ως τη μέση του ράμφους. Αυτό το μαύρο φτέρωμα στη μέση του ράμφους κρέμεται προς τα κάτω και δίνει την εντύπωση ότι έχει μουστάκι.
- Τρέφεται με κόκαλα που τα πετά από ψηλά σε βράχια για να σπάσουν και μετά τα καταπίνει. Σε αυτή τη συνήθειά του οφείλει το λαϊκό του όνομα «κοκαλάς».
- Τον αποκαλούν και «οξυά», όνομα που προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό επίθετο «οξύς», καθώς η αιχμηρότητα, η διαπεραστικότητα, η ένταση και η ταχύτητα ταιριάζουν με τη συμπεριφορά και το ύψος του. Η θέση θέας «Οξυά» λίγο πιο πάνω από το χωριό Μονοδένδρι ήταν πιθανότατα το μέρος όπου είχε κάποτε τη φωλιά του.

Η τελευταία φορά που το είδαν στο Ζαγόρι ήταν το 1991. Λέτε να υπάρχει ακόμη;

- Ποιο ζώο είναι αυτό; — — — — —
- Παρατήρησε τις φωτογραφίες του μυστηριώδους ζώου. Πόσο μοιάζει η ζωγραφιά σου με την αληθινή του εικόνα;
- Αναζήτησε με τους συμμαθητές σου (π.χ. στο Διαδίκτυο) περισσότερες πληροφορίες για το πουλί αυτό. Μετά, φτιάξτε μια αφίσα και αναρτήστε τη στην τάξη σας.
- Στο παρελθόν, εκτός από το ζώο αυτό ζούσαν και άλλα ζώα στη Βόρεια Πίνδο που όμως σήμερα έχουν εξαφανισθεί, όπως το ελάφι, ο λύγκας, τα όρνια. Συζητήσε με τους συμμαθητές σου τους λόγους που ευθύνονται για την εξαφάνισή τους; Τι θα μπορούσε να γίνει για να μην εξαφανιστούν; Υπάρχει περίπτωση να έρθουν από άλλα βουνά για να ζήσουν ξανά στα παλιά τους λημέρια;

2. Στα δάση της Βάλια Κάλντα έχουν καταγραφεί 8 από τα 10 είδη δρυοκολαπτών της Ευρώπης. Οι δρυοκολάπτες τρέφονται κυρίως με μυρμηγκία και ξυλοφάγα έντομα, τα οποία βρίσκουν σκάβοντας τους κορμούς των δένδρων και τα συλλαμβάνουν με τη μακριά τους γλώσσα. Έχουν δυνατά πόδια με ευκίνητα δάχτυλα για να σκαρφαλώνουν στους κορμούς, κοφτερό ράμφος και δυνατή ουρά που τη χρησιμοποιούν ως αντιστήριγμα όταν τρυπούν τους κορμούς.

- Φτιάξε το δικό σου κρεμαστό παιχνίδι με τον πράσινο δρυοκολάπτη. Πάρε τις κάρτες, κόψε και δίπλωσε προσεκτικά στις διακεκομμένες γραμμές. Ζήτησε τη βοήθεια ενός ενήλικα για να τρυπήσεις με ένα χοντρό βελόνι με περασμένη κλωστή ή πετονιά την πλάτη του δρυοκολάπτη σε δύο πλευρικά σημεία στο κέντρο της, ώστε να ισορροπεί. Δέσε κόμπους στο κάτω μέρος και κόψε τις κλωστές στο ύψος που θέλεις ώστε να μπορέσεις στη συνέχεια να δέσεις ένα καλαμάκι για να κρεμάσεις το χάρτινο πουλί στην τάξη ή στο δωμάτιό σου. Χρησιμοποίησε κόλλα στα λευκά και σημειωμένα με γράμματα σημεία και ένωσέ τα προσεκτικά με τα αντίστοιχα γράμματα στις χρωματισμένες επιφάνειες.

3. Πριν από μερικά εκατομμύρια χρόνια η ζωή στη Βόρεια Πίνδο ήταν πολύ διαφορετική. Σε αχανείς εκτάσεις σαβάνας με πλούσια και πυκνά δάση, πολύ πριν εμφανισθούν τα γνωστά σας μαμούθ, ζούσαν οι μαστόδοντες, γιγάντια ζώα που είχαν ύψος 3,5 μέτρα, μήκος 9 περίπου μέτρα και ζύγιζαν σχεδόν 8 τόνους. Οι χαυλιόδοντες τους ήταν χαρακτηριστικά ευθείς, με μήκος πάνω από 5 μέτρα. Οι μεγαλύτεροι χαυλιόδοντες μαστόδοντα στον κόσμο, με μήκος 5,02 μέτρα ανακαλύφθηκαν το 2007, στην περιοχή της Μηλιάς Γρεβενών, ρεκόρ που καταγράφηκε στο Βιβλίο Γκίνες. Φαντάσου με τους συμμαθητές σου ότι ζείτε σε εκείνη τη ριψοκίνδυνη εποχή. Ψάξτε στο Διαδίκτυο και σε άλλες πηγές και βρείτε ποια άλλα ζώα ζούσαν εκείνη την εποχή.

- Σε ένα μεγάλο χαρτόνι σχεδιάστε έναν «φανταστικό» χάρτη της ζωής εκείνη την εποχή.
- Συζητήστε στην τάξη, από πού πήραν το όνομά τους οι μαστόδοντες, πότε εξαφανίστηκαν και γιατί.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

9

1. Στο μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή «*Το Διπλό Βιβλίο*» (1976), υπάρχει μια ιστορία για τον Ηπειρώτη Δημήτρη Σκουρογιάννη, ο οποίος επιστρέφει στο χωριό του το Ντομπρίνοβο, μετά από τον εικοσαετή ξενιτεμό του στη Γερμανία. Ο Σκουρογιάννης, αν και έχει πραγματοποιήσει το όνειρο της επιστροφής του και βρίσκεται πια ανάμεσα στους συγχωριανούς του, αντιμετωπίζει τη μοναξιά και την αποξένωση. Όμως, στο δάσος ανακαλύπτει ότι «*το όνειρο του γυρισμού δεν τον έχει γελάσει*». Το Ντομπρίνοβο, γνωστό σήμερα ως Ηλιοχώρι, είναι χτισμένο σε υψόμετρο 900, στις ανατολικές πλαγιές της Τύμφης. Στα τέλη του 19ου αιώνα ο πληθυσμός του ανερχόταν περίπου σε 1.000 κατοίκους. Σήμερα υπολογίζεται ότι έχει 31 κατοίκους.

- Χωριστείτε σε τρεις ομάδες και επιλέξτε ένα από τα τρία αποσπάσματα του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή. Διαβάστε το στην ομάδα σας και στη συνέχεια παρουσιάστε το στους συμμαθητές σας.
- Τι τέλος θα δίνετε στην ιστορία του μυθιστορήματος;
- Επέλεξε τη σκηνή που σου άρεσε πιο πολύ και ζωγράφισέ τη στο μπλοκ σου. Ανάρτησε τη ζωγραφιά σου στην τάξη και δες τι ζωγράφισαν οι συμμαθητές σου.

2. Με αφορμή το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή, συζήτησε με τους συμμαθητές σου για τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων και άγριων ζώων. Τι κάνουμε αν συναντήσουμε ένα άγριο ζώο στο δάσος; Είναι σωστό να πλησιάζουμε τα άγρια ζώα; Έχεις κάποια ιστορία να διηγηθείς στους συμμαθητές σου για τη φιλία ενός ανθρώπου με ένα άγριο ζώο;

3. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού του 2011, ο Δήμος Κόνιτσας είναι ο πιο αραιοκατοικημένος δήμος της χώρας (6.362 άτομα μόνιμος πληθυσμός) και ο Δήμος Ζαγορίου, ο τρίτος πιο αραιοκατοικημένος (3.742 άτομα μόνιμος πληθυσμός). Συζήτησε στην τάξη τα ακόλουθα ερωτήματα και γράψε την άποψη που διαμόρφωσες:

- Γιατί οι δύο αυτοί δήμοι είναι τόσο αραιοκατοικημένοι σήμερα;

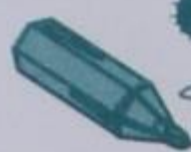

- Ποιες δυσκολίες αντιμετώπιζαν στον παρελθόν οι άνθρωποι που επέλεξαν να ζήσουν μόνιμα σε ένα μικρό ορεινό χωριό;

● Ποιες είναι οι δυσκολίες σήμερα και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν;

● Γιατί οι άνθρωποι επιλέγουν να αφήσουν τον τόπο τους και να ξενιτευτούν; Έχεις κάποια οικογενειακή ιστορία να αφηγηθείς;

4. Έχει ειπωθεί ότι «Οι μικρές ορεινές κοινότητες στην Ελλάδα υποφέρουν λόγω της συρρίκνωσης του πληθυσμού τους, το μεγάλο ποσοστό των ηλικιωμένων κατοίκων και τα πολύ χαμηλά ποσοστά γεννήσεων. Ωστόσο συνεχίζουν να παραμένουν ζωντανές, καθώς συνταξιούχοι έρχονται για να μείνουν στο χωριό τους μήνες του καλοκαιριού, με αποτέλεσμα ο πληθυσμός των ορεινών χωριών να τριπλασιάζεται κατά τη θερινή περίοδο». Συζήτησε με τους συμμαθητές σου την άποψη που αποτυπώνεται στο κείμενο. Συμφωνείς με αυτή;

● Οργανώστε μια μικρή έρευνα στην τάξη. Το κάθε παιδί να απαντήσει ατομικά τα ερωτήματα που ακολουθούν. Στη συνέχεια ομαδοποιήστε τις απαντήσεις σας στον πίνακα ή σε ένα μεγάλο χαρτόνι και χρησιμοποιείστε τα αποτελέσματα για να μιλήσετε για τα προβλήματα και τις προοπτικές της ελληνικής υπαίθρου σήμερα.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Έχεις χωριό; Πόσοι κάτοικοι μένουν σε αυτό τον χειμώνα και πόσοι το καλοκαίρι;
- Με τι ασχολούνται;
- Έχεις σπίτι στο χωριό;
- Μένει κάποιος μόνιμα εκεί (παππούς, γιαγιά, άλλοι συγγενείς);
- Πόσο συχνά πηγαίνεις;
- Θα ήθελες να μένεις μόνιμα στο χωριό;
- Τι θα σου έλειπε από την πόλη αν έμενες μόνιμα στο χωριό;
- Τι σου λείπει στην πόλη, από αυτά που προσφέρει η ζωή στο χωριό;

1. Ώρα για παιχνίδι... Χωριστείτε σε δύο ομάδες και πάρτε τις κάρτες με τα γράμματα. Έχετε πέντε λεπτά για να καταγράψετε σε ένα μεγάλο χαρτόνι όσο πιο πολλά ονόματα φυτών και ζώων γνωρίζετε, που το όνομά τους να αρχίζει με κάποιο από τα γράμματα που έχετε στις κάρτες. Για κάθε λέξη που βρίσκετε, παίρνετε έναν πόντο. Κερδίζει η ομάδα που θα συγκεντρώσει τους περισσότερους πόντους. Καλή επιτυχία!

- Βρες με τους συμμαθητές σου, ποια λέξη σχηματίζουν τα γράμματα. Γνωρίζεις τι σημαίνει; Συζήτησε στην τάξη και γράψε την άποψη που διαμόρφωσες.

- Ποιος είναι ο ρόλος των φυτών και των ζώων στη ζωή μας;

- Συλλέξτε διάφορα υλικά της φύσης και χωρίστε τα σε ομάδες (π.χ. φύλλα, καρποί). Υπάρχει ποικιλία μέσα σε κάθε ομάδα; Μπορεί να βρεθεί κάτι ακριβώς ίδιο με κάτι άλλο;

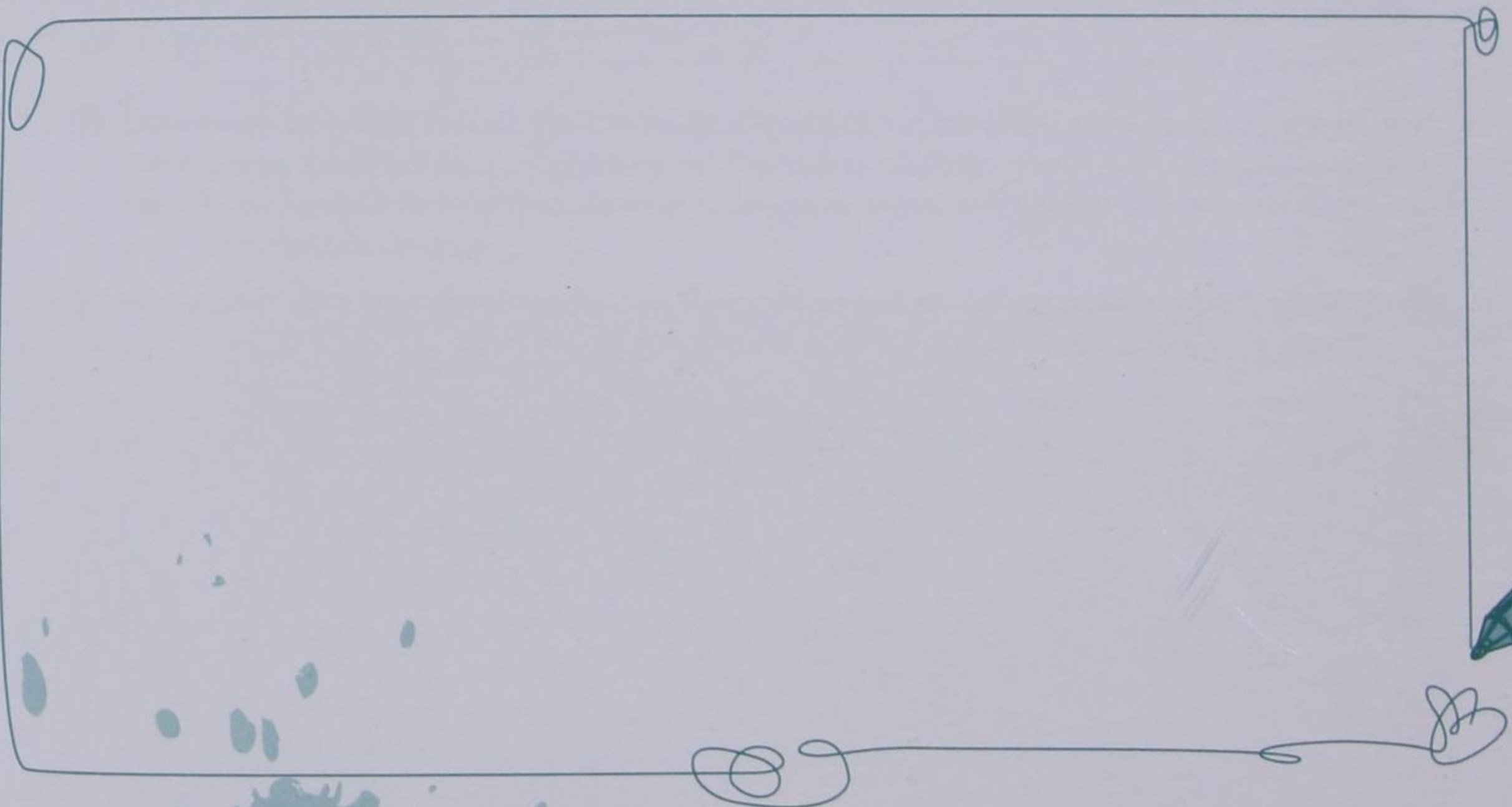
Blank light blue area for drawing or writing.

2. Διάβασε το κείμενο που ακολουθεί, παρατήρησε τις κάρτες με τα είδη, πάρε ψαλίδι και κλωστή και φτιάξε το δικό σου κρεμαστό παιχνίδι για να ανακαλύψεις ...ποιος τρώει ποιον.

Ο χουχουριστής είναι ένα νυχτόβιο αρπακτικό. Τρέφεται με τρωκτικά και έντομα που συλλαμβάνει στο έδαφος, αφού τα παραμονέψει υπομονετικά. Τα τρωκτικά λατρεύουν τους καρπούς και ιδιαίτερα τα βελανίδια.

Το ξεφτέρι, με τις κοντές στρογγυλεμένες φτερούγες και τη μακριά ουρά του, είναι ένα μικρό αρπακτικό πουλί προσαρμοσμένο να κυνηγά ανάμεσα στα δένδρα. Εδώ έφαγε έναν καλόγερο, ένα μικρόπουλο που τρέφεται με μικρά έντομα που ζουν και τρέφονται στις φυλλωσιές. Τα θηλυκά ξεφτέρια, πιο μεγαλόσωμα από τα αρσενικά, μπορούν να πιάσουν και μεγαλύτερα θηράματα, όπως περιστέρια που τρέφονται με σπόρους.

3. Ανακαλύψτε ποιος τρώει ποιον στη Βόρεια Πίνδο! Σχηματίστε έναν κύκλο και φτιάξτε τον ιστό της ζωής. Ορίστε αρχηγό, ο οποίος στέκεται μέσα στον κύκλο, κρατά ένα κουβάρι με σκοινί και ξεκινά τις ερωτήσεις «Ποιο φυτό ζει στο Εθνικό Πάρκο; Η παπαρούνα. Ωραία, δεσποινίς παπαρούνα, δέστε το σκοινί στη μέση σας. Και ποιος τρώει την παπαρούνα; Ο λαγός. Ωραία, κυρ-λαγέ, πάρτε το σκοινί και δεθείτε με την κυρία παπαρούνα. Και ποιος θα φάει τον λαγό;». Όταν όλοι έχουν δεθεί μεταξύ τους, ο αρχηγός απομακρύνει ένα παιδί από τον ιστό. Ως παράδειγμα, παίρνει φωτιά το δάσος και καίγονται τα δένδρα. Το «παιδί - δένδρο» πέφτει και τραβά το σκοινί. Τι συμβαίνει τότε στα υπόλοιπα παιδιά; Συζητήστε στην τάξη και γράψτε την άποψη που διαμόρφωσες.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΠΕΤΡΙΝΕΣ ΜΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΤΡΙΑ, ΣΤΕΡΕΕΣ ΣΑΝ ΤΗΝ ΠΙΝΔΟ

11

1. Διάβασε το κείμενο και δες πώς ήταν η οργάνωση των οικισμών στο Ζαγόρι.

Τα Ζαγοροχώρια οφείλουν την ξεχωριστή φυσιογνωμία τους στις ιδιαιτερότητες της γης τους. Οι οικισμοί χτίστηκαν αμφιθεατρικά σε πλαγιές, αφού οι λιγοστές επίπεδες επιφάνειες αξιοποιήθηκαν για καλλιέργειες. Η περιοχή έπασχε από ληστρικές επιδρομές και έτσι οι οικισμοί, έχουν αμυντικό χαρακτήρα και σχετικά πυκνή δόμηση, με κάθε κτίσμα υπεύθυνο για την άμυνά του, με ψηλούς μαντρότοιχους να χωρίζουν τους ιδιωτικούς από τους δημόσιους χώρους.

Ο οικισμός οργανώνεται με βάση τις κλίσεις του εδάφους και το υψόμετρο, ώστε η κοινοτική έκταση να περιλαμβάνει περιοχές κατάλληλες για καλλιέργεια σιτηρών στα πιο επίπεδα εδάφη ή ανάμεσα σε αναβαθμίδες, αμπελιών στα πιο προσήλια εδάφη και κηπευτικών κοντά στο νερό και εκτάσεις για βοσκή και υλοτόμηση στα πιο απομακρυσμένα σημεία. Ο οικισμός οργανώνεται με κέντρο την πλατεία, το «μεσοχώρι», που σηματοδοτεί το πιο ζωτικό στοιχείο του, τόπος συνάθροισης των κατοίκων και κέντρο εμπορικών συναλλαγών. Γύρω από την πλατεία διατάσσονται όλα τα δημόσια κτήρια (η εκκλησία, το σχολείο, η βρύση, το καφενείο), ενώ περιμετρικά της αναπτύσσονται οι μαχαλάδες. Συνήθως στους πιο κοντινούς στην πλατεία μαχαλάδες ζούσαν οι εύπορες οικογένειες και στην περιφέρεια του οικισμού οι φτωχότερες και κοινωνικά κατώτερες. Οι μαχαλάδες είναι χτισμένοι ελεύθερα στον χώρο και με κριτήρια υπαγορευμένα από τη θέα και την κλίση του εδάφους. Γραφικά λιθόστρωτα καλντερίμια με φιδογυρίσματα διασχίζουν τους μαχαλάδες για να οδηγήσουν στα περιβόλια και στους τόπους απασχόλησης των κατοίκων. Μονοπάτια έξω από τον οικισμό, που ακόμα μπορεί να ακολουθήσει ο επισκέπτης, μαρτυρούν ένα πλούσιο δίκτυο επικοινωνίας, με περάσματα συχνά από τόπους που εξασφάλιζαν την επικοινωνία και οδηγούσαν σε μύλους, ξωκλήσια, μοναστήρια και γειτονικά χωριά.

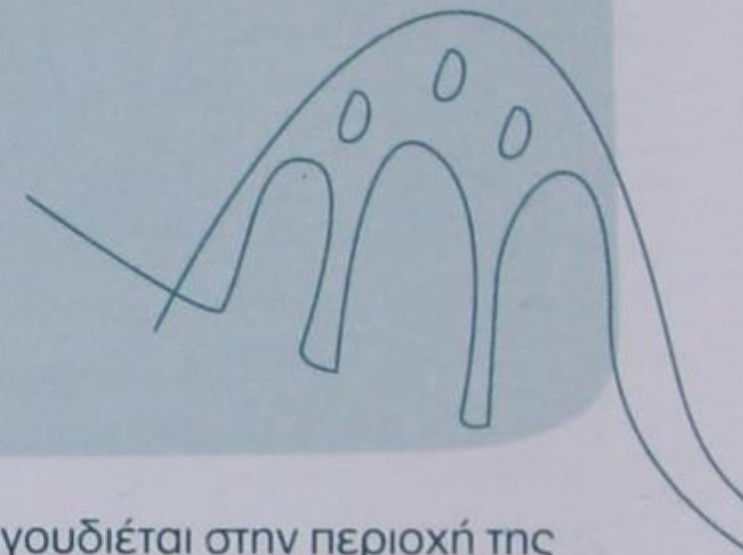
Την ίδια ζωτική ανάγκη για επικοινωνία αποδεικνύουν οι περίφημες ζαγορίσιες «Σκάλες», τα λαξευτά δηλαδή στις πλαγιές των βουνών μονοπάτια με τα λίθινα σκαλοπάτια τους, που αποτελούσαν άλλοτε τις μοναδικές οδούς επικοινωνίας μεταξύ των ορεινών χωριών.

- Χωριστείτε σε ομάδες και με βάση το κείμενο σχεδιάστε τον δικό σας οικισμό. Συγκρίνετε στην τάξη τις ζωγραφιές σας.
- Οι οικισμοί στο Ζαγόρι έχουν οπτική επαφή μεταξύ τους. Από τη Βίτσα, για παράδειγμα, φαίνεται το Κουκούλι και το Καπέσοβο, τα οποία με τη σειρά τους είναι ορατά από το Μονοδένδρι. Γιατί συμβαίνει αυτό;

2. Στις αυλόπορτες των πιο πλούσιων σπιτιών, στα καμπαναριά και στους εξωτερικούς τοίχους των εκκλησιών, οι κάτοικοι τοποθετούσαν εξώγλυφες παραστάσεις. Περιηγήσου σε έναν οικισμό (π.χ. το Βρυσοχώρι) και κατέγραψε τη θεματολογία των διακοσμητικών μοτίβων που παρατήρησες. Αποτύπωσε σε ένα χαρτί αυτό που σου έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση.

3. Για να γεφυρώσουν τους ποταμούς και τα ρέματα που τους χώριζαν, οι κάτοικοι έχτισαν γεφύρια (μονότοξα, δίτοξα, τρίτοξα), που συναγωνίζονται σε ομορφιά. Τα πρώτα γεφύρια ήταν απλές, ξύλινες κατασκευές που ένωναν τους μαχαλάδες. Πιο ισχυρές, πέτρινες κατασκευές άρχισαν να χτίζονται τον 18ο - 19ο αιώνα, για τα караβάνια που διακινούσαν το εμπόριο. Σήμερα σώζονται 80 περίπου πέτρινα γεφύρια διάσπαρτα στο Εθνικό Πάρκο. Συζήτησε με τους συμμαθητές σου, γιατί κατασκευάστηκαν τόσα πολλά γεφύρια και ποιες ανάγκες μπορεί να εξυπηρετούσαν;

- Διάβασε με τους συμμαθητές σου το παρακάτω δημοτικό τραγούδι που τραγουδιέται στην περιοχή της Κόνιτσας και μιλάει για μια κόρη που τραγουδά τα παθήματά της πάνω στο γεφύρι. Αυτή η πράξη της κάνει το γεφύρι να ραγίσει, τον ποταμό να αποτραβηχτεί και το στοιχείο του νερού να βγει έξω. Με οδηγό τη φαντασία σας, αναπαραστήστε την ιστορία (π.χ. με τη μορφή θεατρικού σκετς).

*Κοράσιο ετραγούδαγε απάνω σε γιοφύρι
και το γεφύρι ερράισε κι ο ποταμός εσσύρθει
και το στοιχείο του ποταμιού κι αυτό στην άκρη βγήκε.
Κι ο βασιλιάς διαβαίνοντας άκουσε το τραγούδι.
-«Για πέστο, πέστο, κόρη μου, ματαδευτέρωσέ το».
-«Δεν έχω άδεια αφέντη μου να ματαδευτερώσω,
Έχω τον άντρα μου άρρωστο, χρόνον και πέντε μήνες,
γυρεύω από λαγό τυρί κι απ' αγριογίδι γάλα
κι όσο να ανέβω στα βουνά, να κατεβώ στους κάμπους,
να φτιάξω τσάρκον του λαγού και στρούγγα τα' αγριογίδι,
ο άντρας μου ξαρρώστησε κι άλλη γυναίκα πήρε».*

- Έχεις ακούσει ότι παλιά συνήθιζαν τα γεφύρια να τα διαβαίνουν σιωπηλοί; Προσπάθησε να αιτιολογήσεις αυτή τη δοξασία οργανώνοντας με τους συμμαθητές σου μια μικρή έρευνα και ρωτώντας για αυτό τις γιαγιάδες και τους παπούδες σας. Ξέρεις κάποια ιστορία από την ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου που να μιλάει για ένα στοιχείο που απαιτούσε μια θυσία για να αφήσει να στεριώσει το γεφύρι;
- Χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων. Διαλέξτε στην ομάδα σας το γεφύρι που σας αρέσει και κατασκευάστε το από πλαστελίνη ή πηλό. Παρουσιάστε το έργο σας στην τάξη, καθώς και την ιστορία του γεφυριού.

ΖΩΓΡΑΦΙΣΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ, ΞΑΚΟΥΣΤΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΕΣ

12

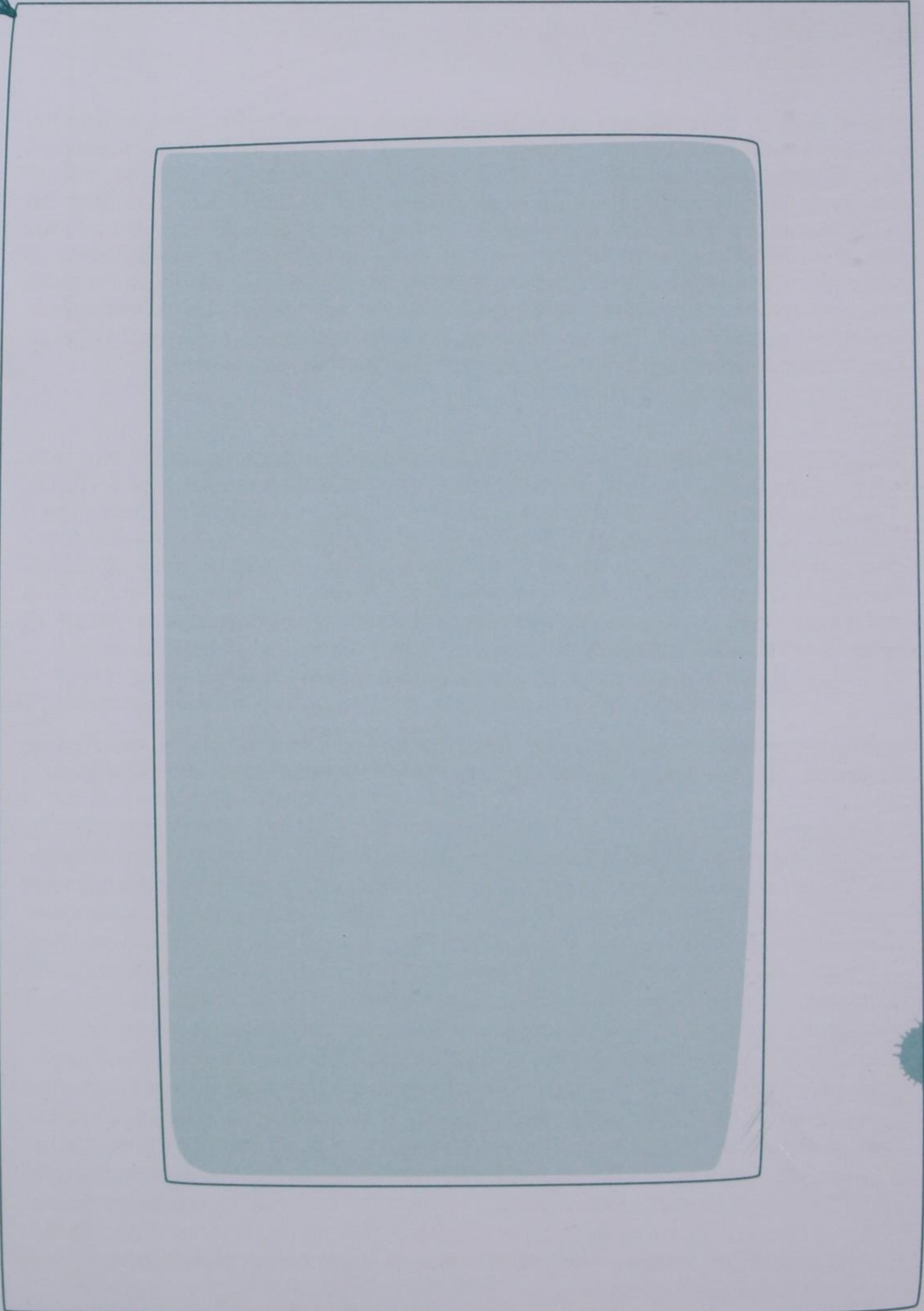
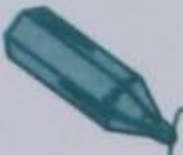
1. Οι καμπάνες, τα κουδούνια των κοπαδιών, τα ρόπτρα στις αυλόπορτες, η πνοή του ανέμου, οι ήχοι των πουλιών, το θρόισμα των φύλλων, με τον αντίλαλο και τον κυματισμό τους, έδωσαν ερεθίσματα για την τοπική μουσική δημιουργία. Με δύο ή τρεις παράλληλες φωνές σε διαφορετικό τόνο, με τις μεταπτώσεις των φωνών αυτών μέσα στην ίδια μελωδία και με τα γυρίσματα του κλαρίνου, τα ηπειρώτικα τραγούδια γεννάν, από τον αρχικό κυματισμό του ήχου, μια ιδιόμορφη μουσική. Στα Βλαχοχώρια των Γρεβενών, τα τραγούδια είναι ομοφωνικά και σπάνια ετεροφωνικά ή πολυφωνικά. Χαρακτηριστικό τους είναι επίσης οι αντιφωνίες, κυρίως ανδρών - γυναικών. Αναζήτησε με τους συμμαθητές σου τραγούδια και μουσικές από τις διάφορες περιοχές του Εθνικού Πάρκου. Εντοπίζετε ομοιότητες και διαφορές; Τραγουδήστε, χορέψτε και χαρείτε.

2. Οι αδερφοί Μανάκη από την Αβδέλλα είναι οι πρώτοι κινηματογραφιστές των Βαλκανίων. Στην ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου «Το βλέμμα του Οδυσσέα» (1995), ο πρωταγωνιστής ταξιδεύει στα Βαλκάνια για να βρει τη χαμένη κινηματογραφική μπομπίνα των αδερφών Μανάκη. Η ταινία ξεκινά με πλάνο από την πρώτη ταινία των αδελφών Μανάκη, όπου η γιαγιά τους έγνεθε μαλλί και ύφαινε στον αργαλειό. Εμπνευστείτε από τη φύση και τον πολιτισμό της Πίνδου και δημιουργήστε το δικό σας σενάριο για μια ταινία. Αν έχετε τη δυνατότητα, κινηματογραφήστε τη με τη χρήση μιας ψηφιακής κάμερας.

3. Διάβασε το κείμενο που ακολουθεί, παρατήρησε προσεκτικά τις φωτογραφίες με τις ζωγραφίες των Χιοναδιτών ζωγράφων και εμπνεύσου για τις δικές σου δημιουργίες.

Η περίοδος ακμής, οικονομικής ευμάρειας και μιας πλούσιας πνευματικής και κοινωνικής ζωής που χαρακτήριζε την περιοχή του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου κυρίως τον 18ο και 19ο αιώνα, έχει αφήσει τα ίχνη της στον πλούσιο εσωτερικό διάκοσμο ναών και ιδιωτικών κατοικιών. Ζωγράφοι από το χωριό Χιονιάδες της επαρχίας της Κόνιτσας ταξίδεψαν και ζωγράφισαν φορητές εικόνες και τοιχογραφίες σε περισσότερα από 100 χωριά και πολιτείες, κυρίως στην Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία. Οι ζωγράφοι άλειφαν τους τοίχους που ήθελαν να ζωγραφίσουν με ένα μείγμα από αργιλόχωμα και άχυρο και πάνω έστρωναν ένα μείγμα από ασβέστη και μαλλί αιγοπροβάτων για να δημιουργήσουν την επιφάνεια όπου άπλωναν τα χρώματα. Για την αποτύπωση των σχεδίων ζωγράφιζαν ελεύθερα ή χρησιμοποιούσαν «ανθίβολα», τα οποία ήταν ζωγραφικά σχέδια με διάτρητα περιγράμματα πάνω στα οποία έριχναν καρβουνόσκονη, η οποία περνούσε μέσα από τις τρύπες και έτσι αποτυπωνόταν το σχέδιο στον τοίχο. Στη συνέχεια, χάρασσαν το σχέδιο με ένα αιχμηρό εργαλείο ώστε να φαίνεται καλύτερα και μετά σχεδίαζαν τα περιγράμματα και τις λεπτομέρειες και χρωμάτιζαν τις ζωγραφίες τους με χρώματα που παρασκεύαζαν οι ίδιοι. Φυτά, ζώα, ιστορικά πρόσωπα και πόλεις ήταν οι πιο κοινές εικονογραφικές παραστάσεις αυτών των ζωγραφιών.

● Σχεδιάσε στο περίγραμμα μια σύνθεση με φυτικά διακοσμητικά μοτίβα ή μια παράσταση πόλης.

ΕΝΑ ΔΕΝΔΡΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ

13

1. Χωριστείτε σε ομάδες των πέντε ατόμων και σχεδιάστε σε ένα χαρτόνι ένα μεγάλο δένδρο. Ζωγραφίστε τις ρίζες του και τα κλαδιά του. Συζητήστε στην ομάδα και αντιστοιχίστε στις ρίζες του δένδρου που σχεδιάσατε, τα προβλήματα, τις απειλές και τις πιέσεις που αντιμετωπίζει το Εθνικό Πάρκο, ενώ στα κλαδιά τις συνέπειες από τα προβλήματα. Κόψτε κομμάτια χαρτί σε σχήμα φύλλων, γράψτε σε αυτά τις λύσεις που προτείνετε για την προστασία και τη διατήρηση του Πάρκου και κολλήστε τα πάνω στα κλαδιά.

- Συγκρίνετε το δένδρο σας με αυτά των άλλων ομάδων και συνθέστε ένα δένδρο κοινής αποδοχής.
- Γράψτε τα προβλήματα σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή στον πίνακα και προσπαθήστε να τα οργανώσετε σε μεγάλες ομάδες, κυκλώνοντάς τα με διαφορετικό χρώμα μαρκαδόρου (π.χ. Εξάντληση φυσικών πόρων: υπερβόσκηση, παράνομο και υπερβολικό κυνήγι, παράνομη χρήση δολωμάτων που ευθύνονται για τον θάνατο προστατευόμενων ειδών όπως η αρκούδα, ο ασπροπάρης κ.ά.).

2. Σχεδιάστε και παίξτε ένα παιχνίδι ρόλων. Αναγνωρίστε ποιες κοινωνικές ομάδες εμπλέκονται στην προστασία και διαχείριση του Εθνικού Πάρκου και χωριστείτε σε ισάριθμες ομάδες. Προτεινόμενες ιδέες για εμπλεκόμενες κοινωνικές ομάδες - ρόλους στο παιχνίδι, είναι: ξενοδόχοι, οδηγοί βουνού και άσκησης τουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. κατάβαση ποταμού με κανό), κάτοικοι της περιοχής, γεωργοί ή κτηνοτρόφοι, κυνηγοί, τουρίστες, ειδικοί επιστήμονες σε θέματα περιβάλλοντος, αρχαιολόγοι, εκπρόσωποι περιβαλλοντικών οργανώσεων, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκπρόσωποι του Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να συγκεντρώσει, να επεξεργασθεί και να διατυπώσει γραπτώς τα επιχειρήματά της. Αν έχει τη δυνατότητα επισκέπτεται την περιοχή. Στη συνέχεια, οι ομάδες συνομιλούν π.χ. σε μια δημόσια συνάντηση και παρουσιάζουν τα επιχειρήματά τους.

ΟΜΑΔΑ :

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΜΑΣ

3. Μία από τις απειλές στο Εθνικό Πάρκο είναι οι πυρκαγιές. Προσπάθησε να καταλάβεις πώς αισθάνονται τα πλάσματα του δάσους, παίζοντας με τους συμμαθητές σου παντομίμα με θέμα την πυρκαγιά. Ενδεικτικοί ρόλοι είναι: φλόγες που καίνε τα πάντα γύρω τους, δένδρα που καίγονται, αλεπούδες, σκαντζόχοιροι και άλλα ζώα που προσπαθούν να διαφύγουν, πουλιά που προσπαθούν να γλιτώσουν από τις φλόγες, πυροσβέστες που προσπαθούν να σβήσουν τη φωτιά, κάτοικοι της περιοχής που βοηθούν στην κατάσβεσή της.

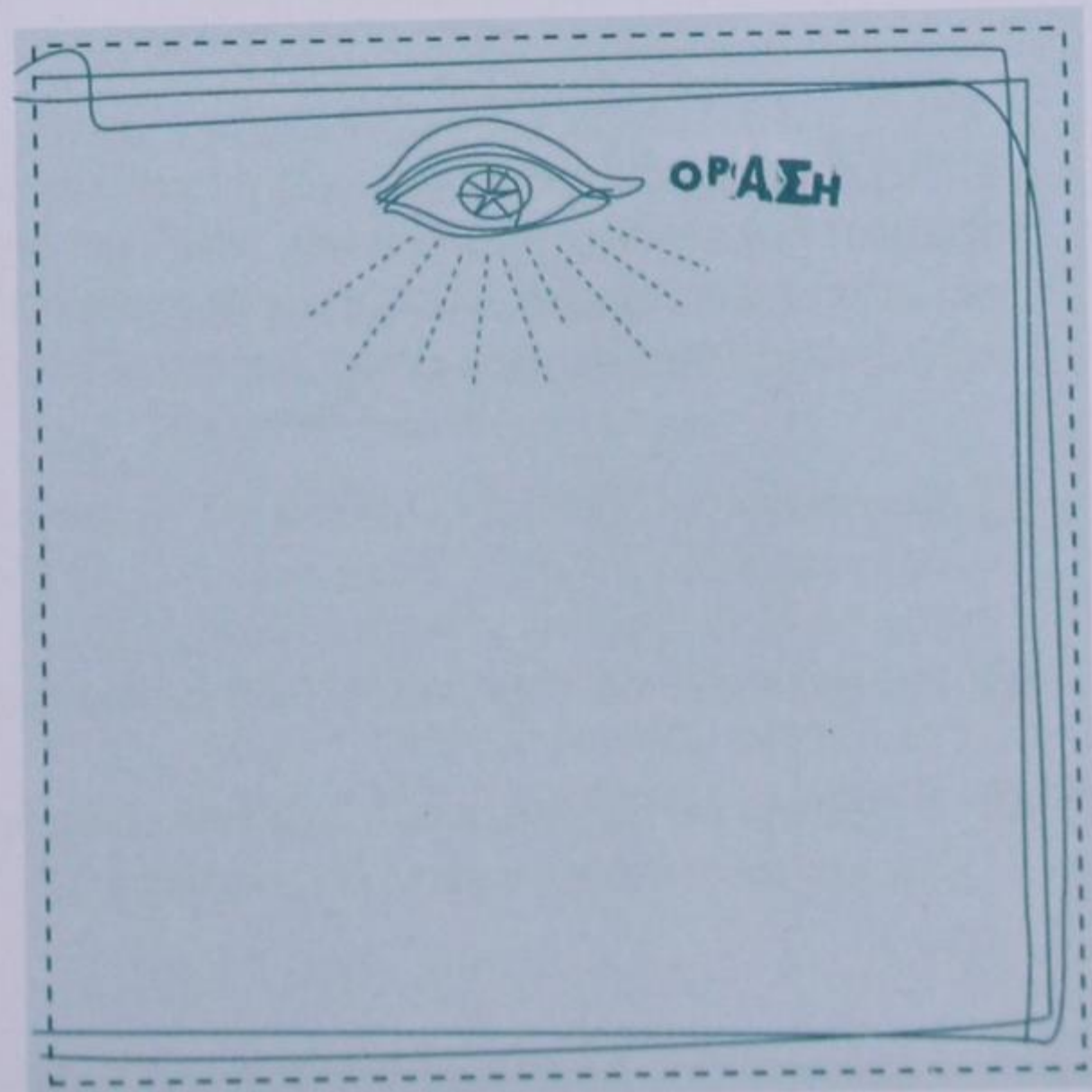
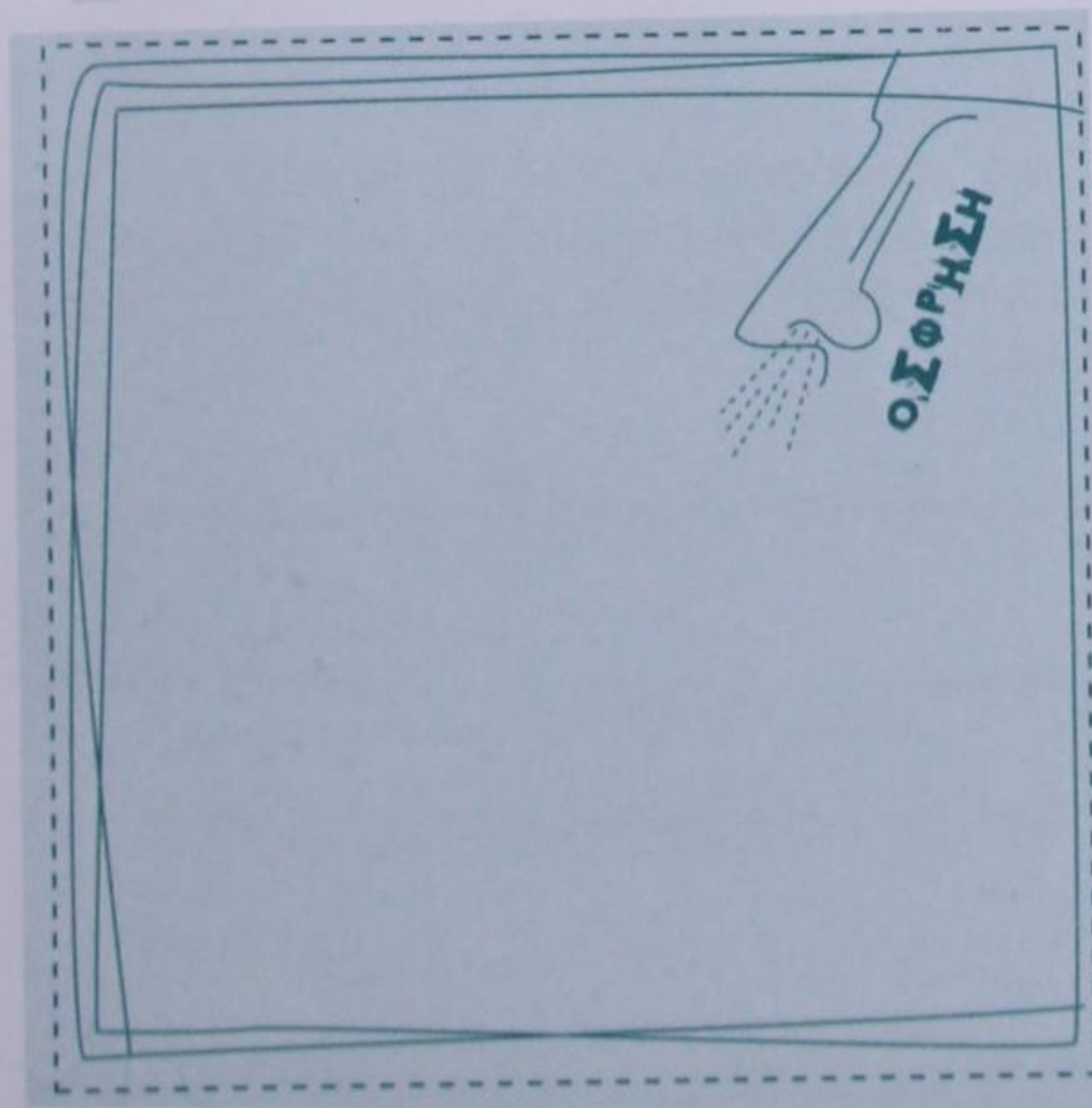
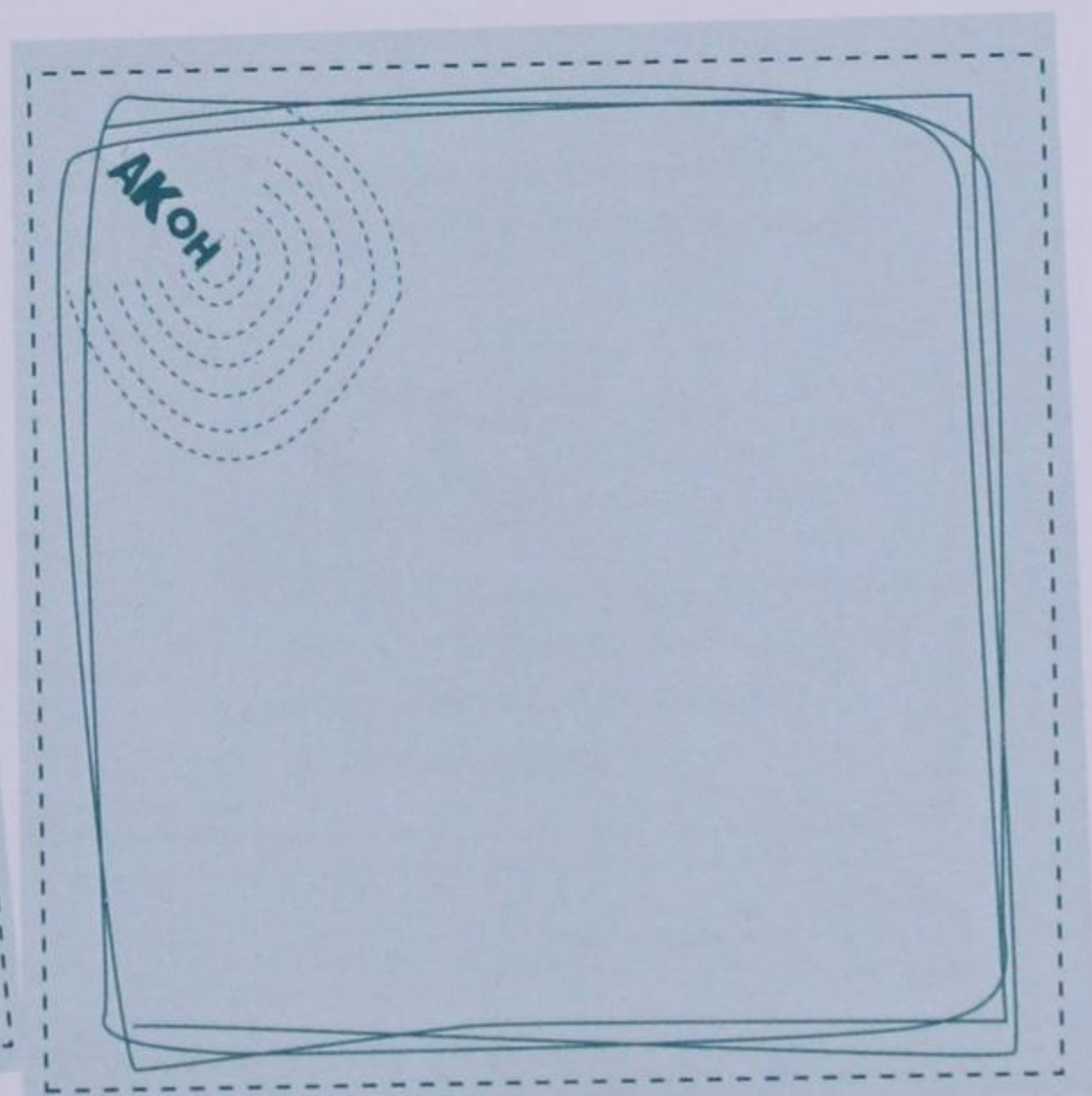
4. Ο τουρισμός έχει αναπτυχθεί πολύ τα τελευταία έτη στο Πάρκο και στηρίζει τις τοπικές κοινωνίες. Σε ορισμένες περιοχές, αποτελεί σχεδόν τη μοναδική οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων, καθώς οι παραδοσιακές γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες έχουν σχεδόν εγκαταλειφθεί. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι ο μαζικός τουρισμός ασκεί μεγάλες πιέσεις στη φύση και ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού μικρής κλίμακας που να προωθούν την προστασία του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και στηρίζουν την τοπική οικονομία και κοινωνία. Οργανώστε μια συζήτηση στην τάξη γύρω από το ζήτημα της ανάπτυξης του τουρισμού στο Εθνικό Πάρκο. Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η μία θα αναλάβει να υποστηρίξει ότι πρέπει να ενισχυθεί η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή, όποιας μορφής και αν είναι αυτός και η άλλη ότι θα πρέπει να υπάρχει αυστηρότερος έλεγχος στην άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων και στη δημιουργία νέων υποδομών.

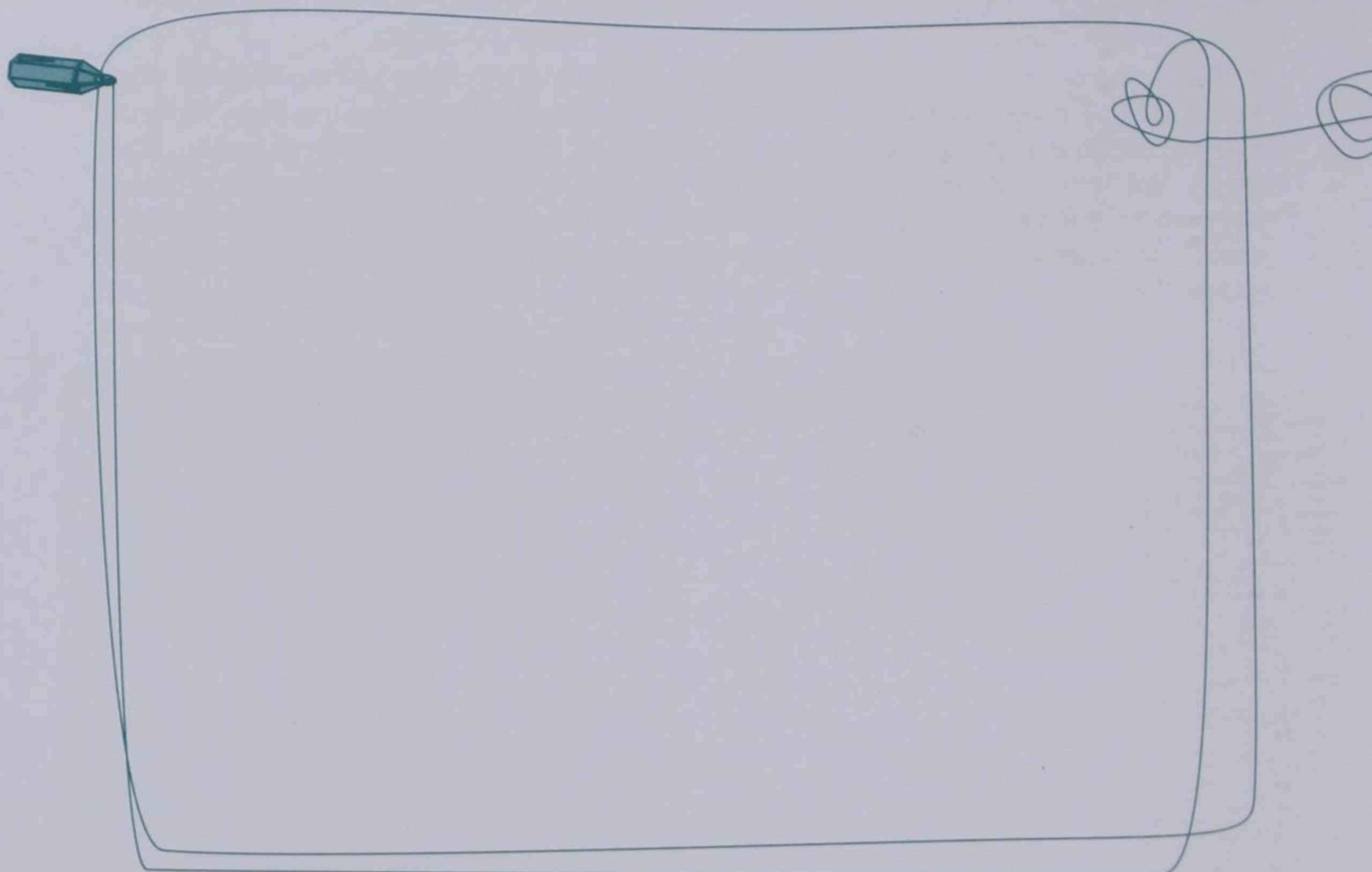
ΑΣ ΜΑΘΟΥΜΕ... ΑΣ ΠΑΙΞΟΥΜΕ...

14

1. Καλώς όρισες στη Βόρεια Πίνδο! Στάσου λίγα λεπτά και παρατήρησε το τοπίο γύρω σου. Πάξε με τους συμμαθητές σου το παιχνίδι των αισθήσεων. Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα να αντιπροσωπεύει μία από τις αισθήσεις: όραση, όσφρηση, αφή, ακοή. Αφεθείτε ελεύθεροι και ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκετε, καταγράψτε στην κάρτα σας τις εικόνες, τις μυρωδιές, τους ήχους και την αίσθηση της αφής. Μοιραστείτε τις παρατηρήσεις με τους συμμαθητές σας και ανακαλύψτε το μεγαλείο της φύσης.

2. Παίξτε το παιχνίδι της παρατήρησης. Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα θα πρέπει να συγκεντρώσει την προσοχή της σε κάτι διαφορετικό, π.χ. στο τοπίο, στα ζώα, στα φυτά, στα στοιχεία που μαρτυρούν την ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή. Γράψτε τις παρατηρήσεις που έκανε η ομάδα σας.

3. Διάλεξε κάτι που σου έκανε εντύπωση (π.χ. ένα ζώο, ένα φυτό, ένα γεφύρι) και ζωγράφισέ το στο μπλοκ σου.

4. Περιπλανήσου ως μικρός εξερευνητής για λίγα λεπτά στην περιοχή και διάλεξε ένα κομμάτι ξύλου που σου αρέσει. Μάζεψε διάφορα υλικά από τη φύση (π.χ. ένα φύλλο, μία πέτρα, ένα φτερό, έναν καρπό) και φτιάξε το δικό σου ... *μαγικό ραβδί*, δένοντας ή κολλώντας τα υλικά που μάζεψες πάνω στο ξύλο.

- Επιστροφή στην ομάδα! Συζητήστε για τα πράγματα που συλλέξατε και με ποιον τρόπο νομίζετε ότι αυτά στηρίζουν τη ζωή.
- Επιλέξτε το πιο «ιδιαιτέρο» μέρος που ανακαλύψατε κατά την περιήγησή σας.
- Επιλέξτε το πιο όμορφο *μαγικό ραβδί* και παίξτε το παιχνίδι «*Το ξύλο που μιλάει...*», πλάθοντας τη δική σας φανταστική ιστορία για τη Βόρεια Πίνδο.

1. Χωριστείτε σε ομάδες, περιηγηθείτε στο χωριό, συμπληρώστε τον χάρτη του θησαυρού και ανακαλύψτε τον. Για να δούμε ποια ομάδα θα τον ανακαλύψει πρώτη!

Ξεκινήστε, ψάχνοντας μια ημερομηνία που να φανερώνει την ηλικία του χωριού.

2

Σκεφθείτε μια εξήγηση για το όνομά του. Μπορείτε να ζητήσετε από κάποιον κάτοικο να σας βοηθήσει.

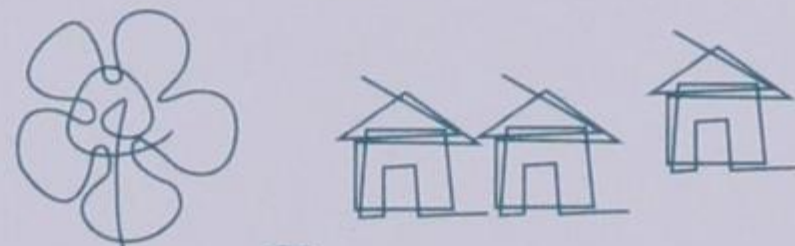
Ανακαλύψτε τον πιο παλιό ζωντανό «κάτοικο» του χωριού. Δεν είναι άνθρωπος, αλλά ένας ακίνητος γίγαντας. Αν είστε προσεκτικοί, θα μπορέσετε να υπολογίσετε την ηλικία του.

Αναζητήστε μια «μαρμαρωμένη» μορφή. Σκεφθείτε μια εξήγηση για την παρουσία της.

4 Βρείτε δύο σημαντικές προσωπικότητες που να κατάγονται από το χωριό, όπως λόγιους, καλλιτέχνες, μεγάλους ευεργέτες.

Υπάρχει κάτι που να έχει κάνει το χωριό διάσημο;

7 Εντοπίστε το γειτονικό χωριό που φαίνεται από μακριά. Ποιο είναι το όνομά του;

Βρείτε έναν καρπό που να τρώγεται από τον άνθρωπο. Γράψτε το όνομά του και ζωγραφίστε τον, καθώς και το φύλλο του δένδρου ή θάμνου από το οποίο προέρχεται.

8 Αναζητήστε κάτι μοσχομυριστό.

9 Εντοπίστε τρία είδη δένδρων, αναγνωρίστε τα και ζωγραφίστε τα φύλλα τους στο μπλοκ σας.

11

Βλέπετε γύρω σας κάτι που σας ενοχλεί και νομίζετε ότι είναι αταίριαστο με το τοπίο; Προτείνετε μια λύση για να διορθωθεί το πρόβλημα.

12

Μπείτε σε μια παλιά εκκλησία του χωριού, παρατηρήστε προσεκτικά τις τοιχογραφίες της και ανακαλύψτε σε αυτές ένα πουλί, ένα φίδι ή ένα άλλο ζώο. Ζωγραφίστε το στο μπλοκ σας.

13

Φτάσατε στο τέλος της διαδρομής.

Αν είστε παρατηρητικοί θα βρείτε τον θησαυρό σας...

2. Διάλεξε το «αγαπημένο» σου μέρος και κάθισε για λίγα λεπτά σιωπηλός με κλειστά τα μάτια. Στη συνέχεια, με οδηγό την ακοή, σχεδίασε τον χάρτη της περιοχής, με τη βοήθεια των ήχων. Αποτύπωσε σε ένα χαρτί τους ήχους που ακούς (π.χ. δίπλα σου το ζουζούνισμα μιας πεταλούδας και το θρόισμα των φύλλων ενός δένδρου, λίγο πιο πέρα το κελάρυσμα του νερού ενός μικρού χειμάρρου, πιο μακριά την καμπάνα του χωριού). Παρουσίασε τον χάρτη που έφτιαξες στους συμμαθητές σου και μίλησε για το «αγαπημένο» σου μέρος.

ΕΠΠΕΡΑΑ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Περιφέρειων και Ασύμμετρο Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή επιτροπή
ΕΤΠΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου

Ασπράγγελοι Ζαγορίου, 44007 Ιωάννινα, Τηλ. 26530 22245, 22241, Fax: 26530 22241,
E-mail: pindos.np@gmail.com, www.pindosnationalpark.gr

Δημιουργία Υλικού:

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ-ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ISBN 978-618-80462-0-